

Alcornoque
Materia Orgánica de la Universidad de Sevilla
C. de Biología y Geología, Sevilla

ESUMOSINGO GARCIA ANUL

51889

BIBLIOTECA
FVNDATIVNEI
VNIVERSITARE
CAROL I.

Nº Curent. 51889 Format

Nº Inventar. A26706 Anul

Sectia Depozit. III Rastul

Doc.

517407

+

16232

D. BRUMUȘESCU
PREOTUL REGIMENTULUI 14 DE ARTILERIE

—o—

INSEMNĂRI
DIN CAMPANIA ANULUI 1913
IN BULGARIA

BUCUREȘTI

INSTITUTUL DE EDITURĂ ȘI ARTE GRAFICE „FLACARA”
Societate Anonimă
40, Strada Câmpineanu, 40
1915

1942

INSEMĂRI
DIN CAMPANIA ANULUI 1913
IN BULGARIA

Inv. N. 26.705

D. BRUMUȘESCU
PREOTUL REGIMENTULUI 14 DE ARTILERIE

—o—

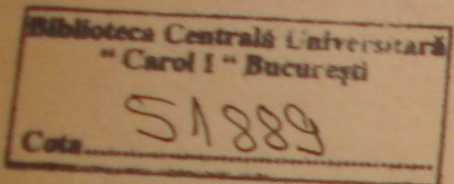
INSEMĂRI
DIN CAMPANIA ANULUI 1913
IN BULGARIA

52171 ✓

BUCUREȘTI
INSTITUTUL DE EDITURĂ ȘI ARTE GRAFICE „FLACARA”
Societate Anonimă
40, Strada Cămpineanu, 40
1915

CONTROL 1999

Rozzi

CUVÂNT ÎNAINTE

Am avut norocul să fac și eu parte din strălucita campanie, pe care armata română a întreprins-o în Bulgaria în vara anului 1913. Consider aceasta drept întâmplarea cea mai mare a vieții mele neînsemnate. Și de-aceea, am hotărât să-mi aștern pe hârtie, zi cu zi, amintirile și însemnările.

Nu sunt literat și nu râvnesc să fac o operă de artă. Țintesc numai să evoc clipele al căror martor am fost și să încheg în cuvinte, sentimentele ce m'au sguđuit trăind aceste clipe pentru ca și urmașii mei să le retrăiască cândva răsfoind aceste pagini și să se îmbărbăteze, când va fi nevoie, de bărbăția ce vibrează în ele.

De-aceea, cu gândul veșnic îndreptat către M. S. Regele Carol, Suveranul înțelept și viteaz, care de două ori și-a crescut gloria prin vitejia dovedită de ostașii săi pe câmpiile Bulgariei, închin

B.C.U. "Carol I" - Bucuresti

C52171

*această modestă lucrare memoriei pururea scumpă
a bravilor români căzuți pe câmpul de onoare
în timpul războiului dela 77 și în cursul cam-
paniei din 1913.*

*Să le fie țărâna ușoară și pilda vitejiei rod-
nică!*

AUTORUL

INSEMNĂRI DIN CAMPANIA ANULUI 1913 IN BULGARIA

În seara zilei de 22 Iunie 1913, primii din partea
prea cucernicului Protoereu al județului Olt ur-
mătoarea telegramă :

«Vino imediat azi, Joi, pregătit pentru a însoți
«trupele mobilizate».

Am socotit că, răspunzând numai decât la această
chemare, îndeplinesc una din cele mai sacre da-
torii către Țară. Ș'am plecat fără nici o întârziere.

În dimineața lui 29 Iunie, oficiali în curtea Re-
gimentului 14 de Artilerie — unde mă reparti-
zase — sfințirea apei, în fața d-lui Comandant
Locotenent-Colonel Ion Bărsescu, a întregului corp
ofițeresc și a celor 1028 oameni cari compun a-
cest Regiment ; apoi am ținut o predică de îm-
bărbătare urând tuturor sănătate și izbândă.

Trecând prin orașul Slatina, populațiunea de
aci ne întâmpina cu nesfârșite urale și potop de
flori ; părinții ce-și petreceau fiii lor spre a-și lua

rămas bun dela ei, Intristau oarecum priveleştea, prin jalea unei despărţiri, poate pentru totdeauna. In dreptul podului de peste Olt, la ieşirea din oraş, locuitori de prin împrejurimi şi chiar oraşeni in mare număr ne întâmpinau cu cuvinte însufleţitoare şi de bine, acoperindu-ne cu flori.

Am luat-o pe şoseaua ce duce spre Caracal. Căldura era înăbuşitoare iar praful ce se'nălţa in valuri de nouri groşi până la cer făcea de nu se mai putea vedea om cu om.

In dreptul satului Brâncoveni o ploaie binefăcătoare răcori aerul şi potoli praful înecător. Se insera când sosirăm la marginea Dobroslovenilor, pe o vale verde udată de o apă curgătoare mărginită deoparte şi de alta de o pajişte încântătoare. Cantonarăm aci — la răsăritul satului.

Din pricina căldurii, perdurăm pe drum două cai.

Inainte de repaus, oamenii întinseră conovetele pentru cai, rânduiră la linie maşinele de războiu, corturile; caii fură buşumai, curăţaţi; apoi li se dădu puşin fân şi ovăz; tunurile şi chesoanele, fură bine şterse de praş. De altfel aceste operaţiuni se repetau la fiecare popas. După aceea trupa se aşeză la masă—mulţumită inventatorului maşinilor de bucătărie, soldaşi putând să albe orişicând şi oriunde o ciorbă caldă.

Corpul olţeresc fu poştit de proprietara moşiei

Preotul D. Brumărescu

Dobrosloveni, d-na Christide, să cineze la conac. Am fost primiți prietenește, totuș, mâncarea fu cam pe sponci, iar în loc de vin băurăm apă, care de-altfel mai îndestulă pofta. Intre noi se afla și d-l Căpitan Eduard Obădeanu, un caracter nobil și cu o înfățișare distinsă de vechiu boier din Oltenia — de unde se și trăgea.

Pe când ne ospătam, d-l Căpitan imi povesti că moșia, pe care cantonasem, a fost proprietatea neamului său, din strămoși; și mărturisesc că am simțit ca și dânsul mâhnirea amintirii istorisite.

Conacul ajunsese o ruină; iar biserica, ridicată de veacuri lângă clădirea ruinată, abia că se mai ținea pe pereții năruți de vreme și nepăsarea ome-nească. Văzând aceasta, ochii căpitanului i se umplură de lacrimi de durere și revoltă; fire nobilă, dânsul nu se putea lămuri cum de este cu puțință ca oamenii ce-și zic creștini să lase într-o părăsire atât de vinovată locașul credinții lor, îngrijindu-se numai să stoarcă venituri cât mai mari.

— Nu-i vorba, proprietăreasa moșiei, este de origine greacă, spuse în cele din urmă convorbitorul meu. Dar și păgân să fii, ar trebui să-ți fie rușine ca, la 10 pași de locuința ta, să dăinuiască ruina unei case așa de sfinte.

După masă, învinși de oboseală ne retraserăm cu toții pe la corturile noastre.

A doua zi, la 5 dimineața sună deșteptarea și

cât ai clipi din ochiu pornirăm din nou în marș. Abia pornirăm, și unul dintre soldați fu trântit de un cal nărvaș așa de rău că rămase pe loc în nesimțire; fu dus imediat în carul de ambulanță, unde îl împărtășii cu Sfintele Taine.

La Caracal, Regimentul rechiziționă vre-o 60 de cai de cari se simția mare nevoie.

Și aci, primirea și cinstea ce ne făcură caracaleni fu tot așa de entuziastă și de îmbărbătătoare; mulți din ai noștri găsiră cu prisosință să se aprovizioneze cu de-ale mâncării și altele trebuitoare.

După ce străbăturăm un drum tăiat de dealuri și văi, cu toată oboseala ce o pricinuesc urcușul și scoborâșul, la ora 1 după amiază, ne apropiară, cu aceeași voieșie ca la plecare, de Redea, o comună mare și înstărită.

Am oprit la marginea satului în partea lui sudică, pe niște miriști. Cailor li se dădu puțin fân din plasele atârinate la șea; iar oamenii se infruptară în fugă cu din ce aveau în traistă.

D-l Comandant dimpreună cu ofițerii mâncară ce li se aduse de țărani: azimă, pui fripți, brânzeturi, ouă, toate cu indestulare. De astădată vinul nu lipsi.

Cu toate că soarele dogoria ca un cuptor în-cins, totuș în această zăpușeală și pe miriștele țepoase care își înfigeau vârfulurile prin pătura ce slujia de scaun, prânzul fu vesel și sățios, ca

Intre camarazi care nu știu ce-i eticheta și-și bat joc de confort.

Pe când înghițiam la repezeală, femeile și fetele din sat aduceau apă cu gălețile și ne adăpau caii. Își era mai mare dragul să privești voioșia și graba din jurul nostru. Toți ne simțiam parcă însuflețiți de dorința de a zori ca să ajungem cât mai repede acolo unde țara ne trimetea. Ca și curcanii lui Peneș din balada lui Alexandri, parcă mergeam la petrecere nu la război.

După ce ne odihnim vr'un ceas, plecarăm iar la drum pe o câmpie întinsă tăiată de văi și dealuri, prin al cărei coprins nu se zărea un pom măcar. Către seară poposim în comuna Dobrotesti, în partea dinspre sud, lângă o plantație mare de salcâmi. Înainte însă de a ajunge acolo, am trecut prin câte-va sate pe unde bărbați, femei și copii ne întâmpinaseră cu apă rece ca să ne potolească setea și să ne învioreze. Un preot bătrân, înveșmântat în odăjdii, binecuvântă trupa slințind-o cu aiasmă. Adâncă era impresia sătenilor când vedeau voia bună și avântul ostașilor noștri. Și mai ales era mare emoția lor când mă zăreau pe mine. Femeile erau cuprinse parcă de o cucernică teamă și murmurau cuvinte, cari din pricina sgomotului prea mare nu se înțelegeau. În ochii tuturor curgeau lacrimi. În satul Dobrotesti-de-sus unde am cantonat, corpul ofițeresc a fost pus să ia masa la preotul Const. Pe-

Col. Ion Bărsescu comandantul reg. 14 Artilerie, Major Popescu și un grup de ofițeri gata de plecare din țară, dela Lozoue, 4 August 1913.

trescu care, deși bătrân, s'a arătat în acea împrejurare plin de vigoare și foarte îndatoritor. Sfinția sa ne-a ospătat bine într'o încăpere mare a caselor sale. La mesele mari întinse încăpură toți ofițerii regimentului. Înainte de masă ni s'a servit câte o țuiculiță de duche fabricată de sfinția sa. În tot timpul mesei părintele, cucoana preoteasă și gingașa lor copilă au stat în picioare, făcând cinstea cuvenită oaspeților. Poftit de mai multe ori de Comandant să se așeze, părintele mulțumia, lua câte un păhăruț din băutura fabricată de dânsul și răspundea cu pilde din biblie.

— Și Avram tot așa ospăta pe călători stând în picioare și servind la masă.

— Frumoasă casă ai făcut părinte!, îi zise domnul Colonel.

— Da, taică, răspunse părintele. Am făcut și eu căsuța asta că sunt mutat de curând în această parohie.

Nu era «căsuță», ci o clădire mare boerească, cu mai multe încăperi bine mobilate. Se vedea numai decât că părintele trebuie să fie om cu stare și că comuna trebuie să fi avut pământuri mănoase. D-l Colonel nu l-a uitat nici chiar în Bulgaria. Chiar acolo pe câmpul de război dânsul îmi spunea, din când în când:

— Ți-aduci aminte de părintele dela Dobrotești? «Am făcut și eu căsuța asta...» și trăgea cu cănuța țuică.

Mulțumiți de ospățul ce ne-a dat părintele ne-am luat rămas bun și ne-am dus să ne culcăm. Eu, neavând cort, m'am culcat sub cerul liber. De altfel, așa am dus-o în tot timpul campaniei: pământul așternut și cerul acoperământ.

Giubeua și antereul m'au ferit de frig și ploae, ele, pe cari nu le-am desbrăcat cât ținu expediția noastră militară decât în ziua de 10 Iulie la Mezdra, unde am făcut cu toții o baie în Isker.

Din acest sat precum și din Redea s'au luat de richiziție 40 de cai, pe cari autoritățile locale îi țineau ascunși. Un jandarm oferise 20 de lei sergentului Măceșeanu ca să nu-i ia caii, jandarmul însă a primit dela vrednicul sergent, care n'a vrut să-și încarce conștiința cu bani câștigați în mod neonest, lecțiunea strașnică ce-o merita. În ziua de Iulie la ora 7 dimineața plecarăm spre Sadova, prin niște locuri greu de străbătut din pricina nisipurilor mișcătoare, cari îngreunau mult mersul artileriei și al infanteriei regimentului 3 Olt, pe care-l ajunseseam la Dobrotești și care pornise înaintea noastră.

În timpul acestui marș, un servanț dela tun a sărit jos, ca să ia prune dintr'o grădină spre a-și potoli setea; când dădu să se întoarcă însă, a alunecat și o roată a tunului i-a prins piciorul drept, zdrobindu-i-l. Bietul soldat a fost lăsat în spitalul dela Bechet.

Vreamea era prielnică, deși căldurile din timpul

nămiezii dogoreau cu atâta foc că îmi ridicau în tâmple valuri repezi de sânge și-mi cojiau pielea obrazului.

La ora trei după prânz, ajungem la Sadova. Am cantonat prin sat și curțile oamenilor. Cu toată oboseala, am căutat să cunosc mai de aproape satul acesta, așezat pe Domeniul Coroanei. După un scurt răgaz, în care ne-am curățat de praf și ne-am astâmpărat puțin foamea ce ne muncea stomacul, am plecat, împreună cu mai mulți ofițeri, să cercetăm gospodăria satului. Cu acest prilej, am constatat că s'au făcut în adevăr multe îmbunătățiri pe acest domeniu; nu e mai puțin adevărat însă că grosul populației, trăește într'o mizerie și o murdărie de nedrescris.

Cea mai mare parte din locuitori sunt țigani urmași ai foștilor robi mânăstirești. În mijlocul satului sunt multe locuri virane, acoperite de gunoaie și tot felul de necurătenii. Casele sunt murdare pe dinăuntru și pline de tot soiul de vietăți supărătoare. Ofițerii cari au nădăjduit să găsească un pic de odihnă sub acoperământul lor, au să țină minte multă vreme noaptea pertecută la gospodării din Sadova.

Totuș aceste impresii sunt oarecum șterse pentru o clipă de priveliștea admirabilă ce se deschide ochiului de pe platoul pe care se află

CAROL I
FUNDATIA REGIEI

Maiorul Popescu, gata de plecare.

52171

așezat satul. Este cu deosebire încântătoare valea Jiului, ce se desfășoară spre sud-vest.

În ziua de 2 Iulie, Marți, la ora 6 dimineața pornim spre Bechet, pe o șosea plină de praf. Roțile tunurilor și picioarele cailor se afundau în pulberea ce acoperea drumul cu un strat gros de o palmă, din care pricină mersul nostru devenea foarte anevoios.

La eșirea din sat, ochii noștri, pe cari îi întristară adânc priveliștea sărăciei țărănești, fură isbiți de belșugul ce stetea de strajă la marginea satului: Clădiri bogate, grajduri încăpătoare, plantații felurite, turme numeroase păscând pe imășuri grase, în sfârșit o încântătoare congestiune de lucruri bune și de bogății, care te făcea să bănuiești că acolo se strânsese tot ceea ce lipsia în cuprinsul satului... Și atunci mi-am adus aminte de vremurile feudalismului.

Pornirăm mai departe, în suflet cu o nelămurită părere de rău. Dar ochii pe cari gândurile ni-i aplecară în jos cu greutate, se ridicară deodată, atrași de șgomotul unui aeroplan: era locotenentul Capșa, aviatorul, care fusese detașat cu aeroplanul său la Corpul I, spre a cerceta calea ce-aveam de străbătut.

La vederea uriașei păsări, ce plutea pe deasupra noastră ca un simbol însuflețitor, un ura formidabil isbucni din piepturile vitejilor noștri flăcăi, cari avură o clipă impresia că zăriră înăl-

țându-se însăși pajura drapelului căruia i-au jurat credință și apărare.

În vremea aceasta trupele noastre sosiau mereu. Sosiau în mase compacte, nesfârșite. Șirurile ostașilor noștri se reînnoiau par'că într'una. Câmpia se transformase în câteva ceasuri într'o mare nemărginită ce-și agita nerăbdătoare valurile-i clocotitoare. Și astfel, Dunărea deveni una cu pământul țării noastre. Regimentul nostru cantona în partea de nord a Bechetului, într'o vâlcelușă. Aci ni se dădu popas o zi, așa încât puturăm cerceta mai cu de-amănuntul locurile și lucrurile.

Bechetul este un orașel sărăcăcios, neingrijit, străbătut chiar prin mijloc, de dune mari de nisip aduse de vânturi. La cheiu ne așteptau o mulțime de vase de comerț și șlepuri ca să ne treacă pe pământul bulgăresc, la Rahova. Căldura era năbușitoare. De-abia mai puteam să răsuflăm. Soarele dogoria ca un foc uriaș ce s'ar fi aprins, așa de-odată, pe neașteptate, în fața noastră. Dogoreala aceasta, amestecată cu praful și nisipurile sburătoare, îți făceau impresia că străbați cuprinsul năprasnicei Sahara.

În ziua de 4 Iulie trebuia ca regimentul nostru să părăsească țara, pășind pe teritoriul străin. Înainte de a trece Dunărea, am săvârșit o slujbă dumnezească, la orele 10 dimineața, sfîntînd apa în fața întregului corp ofițeresc și a trupei reg. 1 Artilerie. Apoi am binecuvântat pe ostași și

le-am ținut o scurtă cuvântare spre a-i înbărbăta la fapte vitejești.

După prânz, la orele 4, pornirăm spre Dunăre, unde găsirăm numeroase trupe, așteptând să fie imbarcate. În sfârșit ne veni rândul și nouă. Dar când șlepurile în cari ne aflam tăiară brăul despărțitor al apelor românești de cele bulgărești, cerul se desfăcu și o ploaie puternică se revărsă asupra noastră. Și a plouat până am ajuns pe pământul dușmanului. Iar ploaia era mereu amestecată cu bubuiturile asurzitoare ale tunetelor și trăsnetelor și cu luminile orbitoare ale fulgerelor. Parcă lupta se și începuse. Când am debarcat în Bulgaria înoptase.

Ploaia cădea cu aceiași furie. O clipă avurăm impresia că am căzut în bătaia focurilor artileriei din Rahova. Cât a ținut debarcarea eu, împreună cu d-l Colonel și d-l Maior Luca ne-am adăpostit sub strășina unei case bulgărești, de pe marginea Dunărei. La debarcarea noastră, d-l maior Luca m'a rugat să-l ajut să treacă puntea, de oarece vederea apei îi produce amețeli. Și astfel, după ce și-a acoperit ochii cu mâinile, l'am trecut mai mult în brațe. Drept recunoștință, la Vrața, unde i se dăduse în primire magaziile cu munițiuni bulgărești spre a le împărți trupelor, mie n'a vrut să-mi dea nici o foaie de cort măcar. Se vede că uitase d-l maior frica ce-o trăsese pe Dunăre,

REGELE CAROL I
FUNDAT

În portul Bechet, înainte de a trece Dunărea, Joi 4 Iulie 1913.

Sau poate că tocmai fiindcă nu putea s'o uite s'a purtat așa cu mine?

După un ceas, ploaia încetă cu desăvârșire. Regimentul debarcase tot și ne așezarăm în coloană de marș. O besnă de păcură se așternu de-asupra orașului Rahova. Nici un ochi de fe-reastră nu strălucia. Se stinsese tot. Și noi înaintam cu greu în întunericul nepătruns al nopții, pe care-l sporea par'că în mod chinuitor pustietatea și liniștea din juru-ne. Și în această desăvârșită liniște nu se auziau decât trapul cailor și uruitul tunurilor.

La plecare, pecând regimentul urca dealul ce străbate orașul, coloana noastră era cât p'aci să se prăbușească într'o prăpastie grozavă ce se deschidea la dreapta suișului și pe care o făcea nevăzută întunericul nepătruns ce ne înconjură. S'ar fi întâmplat o nenorocire cumplită, dacă nu-mi dedeam eu seama la timp de primejdie. Atunci, înfruntând pericolul, pe un drum grozav de alunecos, apucaii de dârlogi caii soldaților și îi condusei prin noapte, pentru ca nu cumva să calce alături de drumul cel bun. Am scăpat printr'o adevărată minune teafăr, de oarece caii soldaților uzi și sperioși, săriau mereu în două picioare iar eu mă împiedicam într'una în haina-mi lungă și alunecam. De mai mult ori am fost în primejdie de a fi zdrobit.

Mulțumită Domnului n'am pățit nimic. Și acum

mi-aduc aminte cu plăcere de acele clipe de spaimă, când mă gândesc că ele mi-au îngăduit să fac o faptă bună.

În sfârșit, urcarăm această colină și străbăturăm orașul Rahova până ce ajunserăm în vârful dealului. De pe acea înălțime, aruncându-ne ochii în jos, privești ce se desfășură înaintea ochilor noștri ne îngrozi. Ca o gură uriașă de întuneric căscată amenințător, se deschidea la picioarele noastre o prăpastie neagră, în fundul căreia Dunărea lucia ca și râul Sist peste care bătrânul lopătar Carone trecea sufletele în iad.

La ora 12^{1/2} noaptea ajunserăm pe platoul Rahovei unde ne oprirăm o clipă fără a deshăma, ca să ne odihnim de multele oboseli ale drumului. Apoi, se ordonă să se dea mâncare trupei și ni se dădu voie să dormim puțin, deoarece în curând trebuia să plecăm, potrivit unui ordin primit dela cartierul general, în marș forțat.

Unii șopteau că acest ordin se primise din cauză că infanteria noastră înaintase prea mult fără să fie sprijinită de artilerie; alții spuneau că cavaleria se afla în apropierea Sofiei și că avea nevoie de prezența noastră de oare-ce o divizie bulgărească sta gata s'o atace.

Pe de-oparte aceste svonuri neliniștitoare, pe de alta faptul că ne aflam pe un teritoriu străin, necunoscut nouă, unde puteam să fim atacați dintr'o clipă în alta, o mare îngrijorare puse stă-

pănire pe inimile noastre, așa încât somnul nu se putea lipi de loc de pleoapele noastre.

Astfel, am stat cam un ceas și jumătate. După acest răstimp, în liniștea mormântală din juru-ne, primirăm, pe șoptite, semnalul de plecare. Și pornirăm, în marș forțat, până ce s'a luminat de ziuă. Atunci spaima ce ni se așezase în suflet s'a risipit. Niciodată n'am să uit ce am simțit în această primă noapte petrecută pe pământul Bulgariei. Dar, iarăși trebuie să mărturisesc că aceea a fost singura teamă ce ne-a înfiorat sufletul în tot timpul campaniei.

Când s'a luminat bine de ziuă, s'au trimes cercețași, de amândouă părțile șoselii, pe dealuri, prin văi, tufișuri, porumb și grâne spre a recunoaște locurile și a ne da seama bine de situație.

Pela orele nouă dimineața, părăsirăm această șosea, ce părea că nu se mai sfârșește.

Înaintam fără călăuză pe un drum pustiu, fără apă și fără sate. Ca să ne dăm seama unde ne aflăm, ne oprirăm puțin și cercetarăm harta. Și-o luarăm la dreapta spre vest, pe un drum lăturalnic ce tăia holdele de porumb, coborînd și suind dealuri mari până în satul Galicea, comună mare și frumoasă, cu pământuri roditoare și livezi întinse.

La intrarea în această comună, se deschidea o vale largă, străbătută de un râu, pe ale cărui

Parcul dela Lozone.

maluri cărduri de găște se lăfăiau, cașicând nici odată n'ar fi fost vorba de război.

Băeții noștri însă, care plecaseră la luptă nu la petrecere, cum au văzut găștele bulgărești, au prins s'alerge după ele în tiraliori, ca după un adevărat dușman ce trebuia... mâncat fript. A fost o priveliște foarte hazlie pe care un pictor ar fi putut s'o inchiege într'o pânză de-o plasticitate spirituală.

În comuna Galicea soldații își adăpară caii iar eu vizitai biserica. Când preotul bulgar, căreia un sătean băstinaș îi vestise dorința mea, se găsi față 'n față cu mine, se aruncă de-odată cu e-vlavie la pământ și-mi sărută mâna. Eu mă spălai puțin de praf într'o găleată și intrai în biserica zidită din piatră și zugrăvită frumos. Biserica aceea era largă, încăpătoare, dar toți sfinții de pe pereți aveau aer bulgăresc. Printre ei se află și Boris, creștinizatorul bulgarilor. Privind acest sfânt special al Bulgarilor, așezat la stânga ușii altarului, fără să vreau m'am gândit la marele nostru domnitor Constantin Brâncoveanu, care și-a jertfit viața lui și a Coconilor săi întru apărarea legii creștinești, — și-atunci m'a durut indiferența ce-o constatam la noi față de apărătorii eroici ai credinței strămoșești.

De-altfel, între orânduirea lăuntrică a bisericii bulgărești și a bisericii noastre nu e nici o deosebire. Biserica lor însă n'are iconostas. Vestmin-

tele bisericesti au croială și stofă rusească. Toaca lipsește, — cel puțin eu n'am întâlnit-o nicăieri; au numai clopot pe care-l fac să sune trăgându-l de limbă. Preoții lor se îmbracă după moda veche a preoților noștri, adică: antereu petrecut, încins cu brâu de catifea, giubea lungă cu mânecile largi și potcap cu roată. Preotul bulgar, atât cel de la oraș cât și cel rural, își poartă costumul pe care l'am descris totdeauna și pretutindeni, pe ploaie și pe noroi, fie iarnă, fie vară, — chiar și în timpul diferitelor îndeletniciri de gospodărie casnică, fără a-l schimba cu diferite costume mai mult sau mai puțin naționale, — cum obișnuesc unii din preoții noștri, cari adesea nu se sfiesc să vină în oraș și să se înfățișeze chiar înaintea autorităților fără costumul preoțesc.

Ca să pot vorbi cu acest preot, m'am slujit de d-l dr. Ștefănescu care, pe lângă alte șapte limbi, cunoștea și bulgărească. Părintele Gheorghe, — căci așa îl chema pe preot, — înțelegând că interpretul meu este doctor, îl rugă să se repeadă puțin până la fiica sa, care avea un copil bolnav. D-l dr. Ștefănescu i-a împlinit numai decât rugăciunea. Atunci, drept mulțumire, dânsul ne-a poftit la el acasă spre a ne ospăta. Noi am refuzat însă, de oarece regimentul nostru pornise. În cele din urmă, preotul Gheorghe, văzând că alt mijloc de mulțumire n'are, a vrut să-i plătească vizita. D-ru a

refuzat însă și plata. Și s'a desprins de el cu aceste cuvinte :

— Românul, când poate să facă un bine e mulțumit că-l face și nu cere plată. Așa e și cu prietenii și cu vrășmașii. Odată am făcut jertfe mari de vieți omenești pentru desrobirea poporului bulgar, astăzi facem cheltuieli enorme pentru a aduce pacea și fericirea aceluiasi popor precum și celorlalte noroade împrejmuitoare. Și nici atunci n'am cerut nimic, nici azi nu cerem decât un drept al nostru, recunoscut de tratatul dela Berlin.

Și ne-am luat rămas bun dela el.

În partea cealaltă a satului se deschidea o altă vale largă și frumoasă, acoperită cu livezi și presărată cu flin cosit plin de flori, neplouat, ce îmbălsăma aerul cu un parfum înviorător. Băieții noștri s'au aprovizionat din belșug, punând maldăre mari în căruțe, pe chesoane, între roțile tunurilor. Aceste aprovizionări se făceau în goana marșului și pe furiș deoarece ele erau interzise prin ordine severe. Nimeni n'avea voie să ea nimic fără bani. Dar ce era să faci când n'aveai vreme de tocmeală și când de multe ori nici nu prea aveai cu cine să te tocmești?

După un marș de un ceas și jumătate, ajunserăm la botul unui deal, alcătuit din întâlnirea a două văi, în fundurile cărora gâlgăia câte-o apă curgătoare. Acolo poposirăm de nămiezi. Și tot acolo ne întâlnirăm și cu regimentul 9 de arti-

Vederea podului Nicopoli-V. Magurele.

lerie, care ne ajunsese din urmă. Acesta cantonează în jurul nostru. Soldații se aștern la lucru; unii întind conovețele spre a da cailor de mâncare; alții și-i bușumează; câțiva gătesc găștele vâdate mai înainte; iar o parte se duc să se spele în râu, de unde vin cu o mulțime de scoici, pești, raci, pescuiți cu mâinile. Și astfel, după douăsprezece ore de marș neîntrerupt, ne așezarăm la masă și mâncarăm toți voinicește, din belșug, dar mai ales cu poftă mare a mâncat d-rul Ștefănescu. N'am să-l uit niciodată cu ce plăcere înghițea scoicile vii, spunând că sunt mult mai gustoase așa. Apoi ațipirăm puțin, fiecare pe unde apucarăm.

După o odihnă de două ore, d-l Colonel porunci să ne sculăm, ca să grăbim mai departe. Când am deschis ochii, nouri negri învăluiau cerul. Se apropia furtuna.

În preajma satului Altimir unde poposisem, cantonaseră regimentele de infanterie 3 Olt, și 19 Caracal, care sosiseră odată cu zorii zilei. Acolo se băgă de seamă că, cuvioșia sa preotul C. Milcoveanu, care trebuia să însoțească regimentul 3 Olt, de frică dispăruse.

Am fost însărcinat eu să officiez și pe lângă garnizoana acestui regiment de Infanterie în locul preotului dispărut. Regimentele 3 Olt și 19 Caracal, au plecat înaintea noastră prin satul Altimir, pe o șosea bine pietruită. Pretutindeni, cât se vedea

cu ochii, se întindea o recoltă abundentă de porumb, care însă, dela prima ochire, se cunoștea că nu este în deajuns de bine cultivat.

Porumbul era semănat numai câte un bob de fiecare cuib, iar cuiburile erau la o depărtare de două palme unul de altul. În zare se desfășurau, ca într'o panoramă, sate bulgărești, aruncate prin văi prăpăstioase. Cercetașii noștri înaintau încet, cu băgare de seamă, deoarece drumul era străjuit de păduri întunecoase, în care inimicul ne-ar fi putut pândi ca să ne atace fără veste.

Când umbrele înserării prinseră a se lăsa pe drumuri, ploaia, care începuse mai de mult măruntă și deasă, acum turna torențial udând pe bieții oșteni până la piele. Din pricina aceasta, trupele înaintau foarte anevoie, trebuind să treacă prin băltoace și noroaie. La ora 10 noaptea coborârăm într'o prăpastie, spre satul Borovnu. Ajunși în sat, dibuirăm prin întuneric și cantonarăm pe nimerite, soldații prin curțile oamenilor iar ofițerii prin case, pe cari le găsiră pustii, deoarece femeile, bătrânii și copiii ce se mai găseau p'acolo fugiseră de frică să nu fie omorâți.

În casa în care am găsdit eu împreună cu câțiva ofițeri, am găsit o femeie și patru copii cari țipau ca de frica morții. Am căutat să-i liniștim. Toate încercările însă au rămas zadarnice. Țipetele lor deveniau tot mai îngrozitoare. Atunci am fost siliți să ne retragem. Și ne-am suit fie-

care în câte o brișcă, unde am dormit duși până la ziuă. Și-atât de oboșiți eram, încât nici n'am simțit ploaia ce ne pătrunsese până la piele.

A doua zi, Sâmbătă 6 Iulie, când se crăpă de ziuă, cerul se limpezise, iar de după dealuri soarele răsărise biruitor, topind cu razele lui fierbinți ceața groasă ce se lăsase copleșitor de-asupra satului. La șase dimineața pornirăm iar la drum, înaintând din ce în ce mai greu prin băltoace și noroaie. În depărtare începurăm să deslușim Țirul uriaș al Balcanilor. După ce străbăturăm mai multe poduri, ajunserăm la ora 2 d. a., la satul Banița, unde am mas noaptea, cantonând, cași în ziuă precedentă, tot prin curțile oamenilor. Seara, am fost ospătați împreună cu d-l Colonel și mai mulți ofițeri, la Dedu Ivanof, a cărui gospodină, mai tânără decât el cu 35 de ani, ne-a servit mâncăruri gustoase, spre deplina noastră mulțumire. La plecare, d-l Colonel a vrut s'o răsplătească cu o sumă de bani; dânsa a refuzat însă. Peste noapte am dormit tot în casa acestui bătrân și onest bulgar. Cu toată bună-voința cu care am fost primiți însă, un culcuș curat n'am putut găsi nici la Dedu Ivanof. De alt-fel, din punct de vedere al curățeniei cam toate gospodăriile bulgărești lăsau de dorit.

În vremea aceasta, divizionul I a fost trimis de d-l Colonel, sub comanda d-lui maior Popescu, la Mramoreni, șapte kilometri departe de Banița,

CAROL I
FUNDATIA RESEBI

Bechet

unde se găsea regimentul de infanterie 3 Olt și 19 Caracal. Această deplasare s'a făcut în vederea unui eventual atac din partea inamicului.

Ziua de Duminică 7 Iulie am petrecut-o la Mramoreni, în repaos, până la ora 5 d. a., când am pornit spre Vrața, în aceeași ordine cași până acum. De-aci începea linia muntoasă a Bulgariei. Tot timpul am urcat și am coborât printre stânci. Pe când cele dintâi umbre ale înserării începură să se lase, am întâlnit pe generalul bulgar Seracov, care, împreună cu o divizie, fusese făcut prizonier la Ferdinandovo de cavaleria generalului Bogdan. Generalul Seracov se afla într'un automobil și se ducea spre București.

Pe la 11 noaptea, am ajuns și la Vrața, și am cantonat în partea de nord a orașului, lângă linia ferată.

A doua zi, 8 Iulie, având repaos, am vizitat orașul. Pretutindeni era pustiu. Oamenii bogați fugiseră la Sofia; cei săraci, împreună cu femeile și copiii, se retrăseseră în munți. Numai răniții din război și bolnavii de holeră se aflau în căzărmi, schimbate în spitale. Magaziile cu muniții au fost sparte de armata noastră iar cuprinsul lor a fost luat ca pradă de război.

Am vizitat și spitalul de holerici turci, unde am găsit 40 de mahomedani sănătoși pe cari intenționatul spitalului îi întrebuița să-i muncească, fără plată și fără hrană, o moșioară și un petec

de vie. D-nii Căpitani Voinescu și Racu i-a liberat dându-le bilete de legitimație, lăsându-i să se ducă unde vor voi. Nu pot descrie cât de mare a fost bucuria acelor turci când au aflat că sunt liberi. Dar în mod cu totul doosebit ne-a impresionat un tânăr turc, cu ochii sclipitori de inteligență, care luase parte, — după spusa lui, — la luptele de la Kirklise, Mustafa-Pașa, Andrianopole și Ceatalgea. La această din urmă localitate a căzut prizonier. Era plin de răni închise: în cap purta urmele mai multor tăeturi de sabie, amândouă mâinile și picioarele îi erau străpunse de gloanțe, până și pantecele purta urma unui foc. Un adevărat erou.

Seara, d-l Colonel Bârsescu a oferit o masă corpului ofițeresc. S'a băut și șampanie. Iar la șampanie d-nii ofițeri au toastat în sănătatea d-lui Colonel, mulțumindu-i de tactul și înțelepciunea cu cari a condus regimentul până acolo și urându-i sănătate și isbândă deplină.

La sfârșit am luat și eu cuvântul, cel din urmă fiindcă eram cel mai mic; am vorbit ca reprezentat al bisericii și în numele ei, arătând însemnătatea pe care strămoșii noștri o arătau religiei creștine și vitejia de cari au fost capabili, sprijiniți fiind de cruce. Prin vitejie și credință înaintașii noștri au putut de-alungul veacurilor să lupte unui contra zece înpotrivindu-se biruitori hoardelor barbare cari au încercat să ne co-

tropească. Goții, Vizigoții, Cumanii, Alanii, Avarii, Hunii, — din care se trage poporul bulgar cu care ne răfuim azi, — și în cele din urmă Turcii, cari înaintaseră, prădând, jefuind și omorând, până în inima Europei, toți s'au isbit, ca de un zid neclintit, de brațele vânjoase ale strămoșilor noștri. Și s'au sfărâmat toate aceste hoarde ca valurile furioase ce se isbesc de stânci.

Vitejia poporului român o arată istoria. La Călugăreni, Valea Albă, Dumbrava roșie, etc., s'au scris cu sânge gloriile noastre. Iar credința lui neclintită în Dumnezeu, o dovedesc multele monumente religioase semănate pe întreg cuprinsul țării muntenești și moldovenești de voievozii noștri.

Acum ne-a venit rândul și nouă, fraților, să urmăm pildele de vitejie ale strămoșilor și, după cum Romanii, civilizatorii lumii întregi, duceau cu sabia propășirea pretutindeni, tot așa noi să purtăm acum lumina și ordinea printre aceste popoare sălbatice ale peninsulei balcanice. Urez d-lui Colonel Bârsescu, care se trage dintr'o familie ilustră a neamului nostru și a cărei soră, Agatha Bârsescu, a uimit lumea cu talentul său artistic, sănătate și izbândă în vitejie.

D-l colonel, adânc mișcat de cuvintele noastre, a mulțumit tutulor pentru dragostea și încrederea ce i s'au arătat.

A doua zi, Marți 9 Iulie, mutarăm parcul la

M. Mihail în cort la Lozone.

marginea dinspre răsărit a oraşului, în nişte lanuri de grâu, de oarece acolo ne aflam în apropierea unui lazaret de holerici.

La 6 seara, pornim spre Mezdra, unde ajungem cam pela unu noaptea. Şi aci cantonarăm în partea dinspre răsărit a oraşului tot în nişte lanuri de grâu, la marginea râului Isker, lângă staţia drumului de fier. Acest oraşel, mic şi murdar, de altfel ca toate oraşelele bulgăreşti pe cari le văzusem până atunci, este însemnat numai fiindcă e staţie de drum de fer şi pentru că are o fabrică de spirt ce aparţine unui ministru bulgar.

Miercuri 10 Iulie avurăm repaos şi fiindcă a fost o zi foarte călduroasă, ne-am scăldat toţi în Isker.

La ora prânzului, am găsit pe d-l Colonel împreună cu mai mulţi ofiţeri luând masa la singurul restaurant, care era în acelaş timp şi debit de tutun şi băuturi spirtoase, ce se găsea în Mezdra. Am fost poftit şi eu la masă. După ce d-l colonel şi însoţitorii săi au plecat, eu am fost invitat la masa de alături unde ofiţerii regimentului 3 Olt destupaseră câteva sticle de şampanie.

Seara m'am plimbat pe unica stradă a acestui oraşel sărăcăcios împreună cu d-l colonel şi mai mulţi ofiţeri. Pe drum ne-am întâlnit cu mai multe doamne, dintre cari una era soţia directorului fabricii de spirt din localitate. Dânsa a rugat, cu multă căldură, pe d-l colonel, să-i îndoiască paza

în jurul fabricii, de oarece îi e frică să nu fie pradată de soldaţii români. Teama aceasta şi-o întemeia pe faptul că în noaptea trecută, — pretindea dânsa, — mai mulţi soldaţi, vrând să fure un butoi de alcool, din pricina întunericului, ar fi nimerit unul cu... spirt denaturat. Tot deodată, această doamnă ne-a poftit să-i vizităm locuinţa, oferindu-se să ne găzduiască în timpul nopţii. D-l colonel a admis să i se îndoiască paza în jurul fabricii, dar a refuzat amabila găzduire.

Joi 11 Iulie, după ce luarăm ceaiul şi se împărţiră soldaţilor pesmeţii şi conservele, pornirăm, la ora 6 dimineaţa mai departe la drum, străbătând cel dintâi defileu al Baicanilor, spre Orhania. Înaintea noastră mergea regimentele de infanterie 3 Olt, 19 Caracal şi 2 Vâlcea.

Nici de astădată însă vremea n'a vrut să ne fie mai prietenoasă. Cum am trecut podul de pe Isker, o ploaie torenţială a început să se reverse asupra noastră. Ploaia a ţinut două ceasuri, stricând drumurile şi îngreunând grozav înaintarea trupelor. În schimb însă, satele prin cari treceam erau aşternute pe margine cu livezi bogate de pruni, meri, peri, etc. iar prin porumb bucătarii noştri găsiră din belşug: cartofi, varză, fasole verde, ardei, ceapă cari au prins foarte bine pentru masa de seară.

La ora 1 d. a. am prânzit pe nedescălicate din conservele ce ni se dăduseră la plecare, dimi-

neața. Un amănunt, care atunci ne-a mișcat adânc: în defileul balcanic pe care l'am străbătut, am găsit patru cai din cavaleria generalului Bogdan. Întâmplarea aceasta ne-a mișcat fiindcă atunci ne-am închipuit că soldații care-i călăriseră trebuie să fi fost uciși de comitagi bulgari. Pe înălțimile sarăcicioase ale acelor prăpăstioși munți, cari din pricină că erau cu desăvârșire lipsiți de păduri, păreau din depărtare niște uriașe chelii, se zăria, din când în când câte-o cocioabă, ce slujia de adăpost fioreșilor bandiți ce cutreeră în vremuri normale, acele sălbătăcimi, trăind numai din pradă.

Ajunsesem de-abia la jumătatea defileului, când o nouă ploaie căzu asupra noastră. De astădată plescăitul apei era întovărășit de tunete și trăznete ale căror bubuituri se prelungiau înfricoșător din prăpastie în prăpastie. La eșire, șoseaua cotia după un munte. Prin ploaia ce cădea, din ce în ce mai din belșug, zărirăm o seamă de infanteriști risipiți pe coastele munților și căutând prezența inamicului. Singurul adăpost ce se putea găsi prin acele locuri erau: tufărișurile de Anin.

Coborârăm apoi o cărare de cinci klm., în zigzag. La capătul ei se deschidea înaintea noastră o vale largă și frumoasă, așternută numai cu livezi de fân și cu puțin porumb. Bucuria soldaților nu cunoscă nici o margine când ei se repeziră să ia hrană pentru caii care-i purtau pe acele

Colonelul Ion Bărsescu la Geronica gata de plecare.

locuri. Cât ai clipi din ochi se umplură cu fân carele, chesoanele și locurile dintre roțile tunurilor.

Pe marginea șoselei mergea cireada regimentelor, greșind din când în când, prin porumburile oamenilor. Atunci câte-un glumeț striga de-odată:

— Sai, bre Dedu Ivan, că ți-au mâncat vitele porumbu!

Și soldații făceau mare haz.

Deși am trecut mai mult ca prieteni de cât ca dușmani prin țara bulgărească, totuși dinaintea oștirilor noastre femeile, bătrânii și copiii fugiau ca și când am fi venit pe jaf și omor. Așa și în satul Novacew. Cum pășirăm pragul lui, zărirăm pe vârful unui deal ce se înălța la poalele munților un convoi întreg de femei și copii ce se pregăteau să se refugieze la munte. Dincolo de satul Novacew ne încrucișăm cu un escadron de roșiori ce se cobora din munți și care apuca o direcție opusă drumului ce-l aveam noi de făcut.

Curând după aceea, intrăm în satul Scravena. Și acesta, ca și cel de mai sus, sunt localități istorice. Acolo, la 1877 s'au dat lupte crâncene între Ruși și Turci, armatele lui Mehmet-Ali isbutind să sdrobească cu desăvârșire pe dragonii generalului Gurko.

În satul Scravena, preotul ne-a eșit în cale. Cum m'a văzut el mi-a sărutat cu evlavie mâna făcându-mi temenele până la pământ și poftin-

du-mă să trag la dânsul în timpul nopții. Am fost silit să refuz însă cînștea ce-mi făcea de oare ce noi n'aveam vreme de pierdut, trebuind să mergem până la Orhania.

În această localitate am ajuns noaptea târziu, pe un întuneric de păcură. Am cantonat în partea de vest a orașului, lângă cazărmile bulgărești, unde muriseră de holeră prizonierii turci. Cum soldații noștri erau obosiți de tot și cum era un întunec de nepătruns, ei au luat paele cari le-au găsit, și-au făcut din ele așternut și-au adormit tun, fără să știe că dormiau în culcușul morții. A doua zi, la lumina soarelui, văzându-se murdăria locului și a paelor, s'a constatat că aceste pae slujiseră turcilor bolnavi de holeră. D-rul Ștefănescu, care a făcut această constatare, raportă numai de cât cazul d-lui colonel și interveni pe lângă d-l general Frunză spre a da ordin să se mute cât mai de grabă parcul într'o parte mai sănătoasă.

A treia zi, Sâmbătă, se ordonă mutarea tuturor regimentelor în satul Lozone, la patru kilometri depărtare de Orhania.

Și ast-fel, imaginea acestui grozav flagel ne rânji pentru întâia oară amenințător. De teama holerii, trupele s'au risipit pe sub poalele munților și prin împrejurul satului Lozone, unde s'a constatat că tărâmul este mai sănătos. De la apariția celor dintâi semne de holeră, s'a poruncit ca în loc de apă, să se bea numai ceai și să nu

se mai consume de loc fructe sau legume nefierte. De asemenea s'a interzis soldaților ca să mai vie în atingere unii cu alții, spre a nu expune la contagiune pe cei sănătoși, dacă cum va printre ei s'ar afla vre-un purtător de vibrioni.

Dar cu toate măsurile grabnice și energice n'am scăpat de cumplitul flagel, pe de-o parte fiind-că ne lipseau medicamentele trebuincioase, pe de alta din pricină că *Crucea Roșie*, care de atâtea ani de zile strânge milioane, de la bogat și sărac ca să poată fi de folos patriei în vreme de războiu, nu ne-a dat nici un ajutor. Dacă uzinele Krupp nu s'ar fi îngrijit să ne trimită ultimul transport de tunuri cu carele de baterie pline de medicamente, n'am fi avut nici cu ce să întâmpinăm cele mai ușoare simptome ale boalei.

Ași vrea să descriu ravagiile pe cari holera le-a făcut în rândurile soldaților noștri, — dar nu pot. Numai aducându-mi aminte, mi se ridică părul de groază.. Cum erau tratați bieții soldați, unde zăceau, cum muriau, aspectul celor morți, groapa comună, — sunt lucruri cari înmărmuresc. Șapoi nu sunt eu în măsură să le zugrăvesc. Las altora mai imputerniciți sarcina de-a arăta aceste grozăvii ale campaniei din Bulgaria.

Toate regimentele au suferit pierderi însemnate de oameni, — ba unele și de ofițeri. Numai în regimentul 14 de artilerie n'a murit nici un om de holera. Minunea aceasta se datorește d-lui colonel

Preotul Brumușescu în bivouac la Orhanlia.

Bârsescu care s'a îngrijit ca în tot timpul să ne hrănim cu mâncare bună și îndestulătoare, luând măsuri severe de igienă. Stam acum de mă gândesc și nu-mi vine să cred. Să colindăm noi pe unde am colindat, să trecem prin locuri murdare și infectate de holeră,—și totuși să n'avem nici un mort! De-aceea, fie-care soldat poartă cu dragoste și venerație, în inima sa, amintirea bună a d-lui colonel Bârsescu, pentru părinteasca îngrijire ce ne-a arătat-o în timpul campaniei în Bulgaria.

Dar nu trebuie să uităm nici pe d-l dr. Ștefănescu, medicul regimentului 14 artilerie, înzestrat cu o cultură întinsă, devotat menirei sale și care nu a cruțat nici o osteneală ca să supravegheze continuu și neadormit trupele a căror sănătate se încredințase pazei sale inimoase și pricepute. Atât de mult s'a distins acest nobil medic, în cât, când s'a înființat spitalul de holerici de la Orhania, a fost numit acolo medic, spre marea noastră părere de rău.

La Orhania era murdărie de nedescris și, din pricina ploilor, se făcuse un noroi de nu se mai putea merge pe străzi, iar aerul duhnia de nu-ți mai puteai trage respirația. Trupele noastre n'au putut să sufere însă această infecție și s'au apucat cu hărnicie la lucru. Și astfel, mulțumită aflării armatei române acolo, șoselele din mijlocul orașului și împrejurimi au fost așternute cu piatră, podetele s'au refăcut, gunoarele s'au curățit, în sfârșit

s'a asanat localitatea toată. După ce aceste lucrări de primă necesitate s'au înfăptuit, soldații noștri au mai făcut și o chetă de trei mii de lei spre a veni în ajutorul săracilor din oraș, fără deosebire de naționalitate.

După ce drumurile s'au îndreptat, automobile de tot felul alergau sprintene, sunând din goarnă, pe străzile Orhaniei, ziua și noaptea așa în cât acest orașel căpătă numai decât înfățișarea unei localități europene. Și această înfățișare se completa când, într'una din zilele următoare, fiind o vreme favorabilă, locotenentul Capșa, din Aviație, care era cu serviciul în corpul I, execută câteva sboruri strălucite pe de-asupra orașului, înălțându-se vulturește până de-asupra piscurilor celor mai înalte ale Balcanilor ce stăpâneau în zare.

Pe când ofițerul aviator ridica astfel și mai sus prestigiul pe care armata română și-l câștigase în Bulgaria și în lumea întreagă, întrebai pe un bulgar, care se afla lângă mine și care știa românește:

— Ce este asta, bre?

Iar el îmi răspunse:

— Păsărica asta a voastră, a prins divizia noastră!

Marti 16 Iulie, am oficiat sfințirea apei în câmp deschis, de față fiind d-l general P. Frunză precum și întreg regimentul 14 artilerie, cu toți șefii lui. După slujbă, am ținut o predică, indem-

nând pe soldați să-și supue însuflețirea regulelor de igienă ordonate de medici pentru combaterea hoherii. D-l colonel a oferit, la ameză, o masă, în onoarea d-lui general, la care am luat parte, împreună cu întreg corpul ofițeresc. După prânz am vizitat satul și pe părintele Ivan, un preot venerabil, care ne-a întâmpinat cu adevărată dragoste creștinească.

Sâmbătă 20 Iulie, când se prăznuește ziua Sfântului Ilie, m'am dus la biserica bulgărească din sat și am săvârșit sf. leturghie, făcând sobor cu părintele Ivan. Răspunsurile ni le-au dat doi soldați din reg. 14 artilerie. Slujba aceasta n'am s'o uit niciodată. Am simțit atuncea sufletul meu tresărind de entuziasmul cel mai neprihănit de mândrie românească. Doamne, ce frumos răsuna sub bolțile bisericii bulgare din inima Balcanilor numele M. S. Regelui Carol I al României, cinstit în limbă românească, sub ocrotirea săbiei românești! (Căci numele regelui Ferdinand n'am îngăduit să se rostească). Sub impresia acelu moment cutremurător am trimis iubitului nostru suveran următoarea telegramă:

In defileu La poalele lui „Arab Konak”

Majestății Sale Carol I, Rege al României

Sinaia

Sire,

Aducându-mi aminte cuvintele M. V. că glasul României va fi ascultat, astăzi 20 Iulie am oficiat sf. leturghie în biserica dela Lozone, aducând rugăciuni celui prea înalt, pentru sănătatea Majestății Voastre și gloria României.

(ss) **Preotul D. Brumușescu**

Mobilizat la reg. 14 artilerie, Orhania

Când m'am întors dela poștă, ofițerii erau la masă; un loc mi se oprise și mie. L'am ocupat. În fruntea mesei se aflau d-nii generali Tănăsescu, comandantul diviziei, și Frunză, cari inspectaseră regimentul în dimineața acelei zile. N'am să uit niciodată blândețea și bunăvoința cu care d-l colonel a făcut onorurile acelei mese, oferite de d-sa. Chiar d-nii generali cari au fost de față au rămas adânc impresionați de sentimentele ce a constatat că d-l colonel Bârsescu isbutise să le aprindă în inimile tuturilor.

A doua zi, 21 Iulie, am oficiat din nou sf. leturghie. De data aceasta, printre credincioși se aflau în biserică mult mai mulți bulgari, decât rândul trecut. Incepuse oamenii să se mai obișnuiască cu noi și mai ales cu moravurile noastre blânde, civilizate. M'am folosit de venirea a-

cestor bulgari, cu nevestele și fiicele lor, în mijlocul nostru, ca să le țin, la sfârșitul slujbei, o cuvântare. Am desvoltat întâi subiectul evangheliei privitor la acea zi; apoi le-am arătat că școala venirii noastre pe pământul lor nu este dușmănescă că am sărit în numele crucii, pe care ei au târât-o în sânge creștinesc să le aducem pacea și prosperarea. Când am isprăvit le-am mulțumit că ne-au îngăduit să preamărim și noi pe Domnul în biserica lor și i-am îndemnat să cerceteze cu sârguință mai creștinească preceptele Mântuitorului, care s'a jertfit pentru răscumpărarea păcatelor întregului neam omenesc.

Cuvântarea mea a fost tâlmăcită bulgarilor de un bulgar care știa românește.

După terminarea slujbei, am fost împreună cu mai mulți ofițeri, de am văzut câteva case bulgărești, precum și școala satului. Am rămas uimit de modul cum e întocmită școala bulgărească. Are 4 posturi de învățători, sală de teatru cu cortină și culise, unde învățătorul organizează reprezentații cu elevii.

Dar mulțumirea pe care o simți acolo se risipește îndată ce le treci pragul casei sau intri într'o gospodărie bulgărească. Și gospodăria lor casnică, și cea comunală și cea igenous te fac să te gândești la triburile sălbatice din Australia. Murdăria din curțile și casele lor e de nesuferit. Ei n'au paturi de dormit. Cei mai deștepți se

culcă pe o ridicătură de pământ de-o palmă aş-
ternută cu pae, sau acoperită cu rogojină. N'au
prin sate şosele ca lumea, n'au podeţe cumsecade
peste râuri. Agricultura lor este din cele mai pri-
mitive. Lucrează cu pluguri de lemn, treeră cu
câteo gratie de nuele trasă de doi bivoli. Bulga-
rul stă pe gratie spre a o face să atârne atât de
greu încât să poată zdrobi spicele; în fruntea
bivolilor merge câte un copilaş care trage de
o funie; dar pe de lături bulgăroaica, cu o furcă
mare, întoarce grâul pe marginea ariei, purtând
în spinare un copil, într'un fel de traistă, — aşa
cum se vede în geografiile copiilor noştri că-şi
poartă copiii sălbaticile din Australia. Femei ţi-
nându-şi aşa copiii am văzut chiar şi la Orhanîa.

Ce stare primitivă !.. Şi totuşi, la începutul răs-
boiului balcanic, Europa, într'un duios acord, cânta
osanele eroismului şi civilizaţiei acestui popor.
Biruind un zâmbet ce se silia să-mi ridice me-
reu un colţ al buzei, am plecat mai departe. În
partea dinspre răsărit a Orhanîei, pe înălţimele
de sub munţi, am găsit trei redute turceşti de
pe vremea răsboiului dela 1877, iar cam la 5
klm. departe de satul Lozone sunt ruinele unei
biserici sfărâmate de Turci acum patru sute de
ani, — după cum ne-au spus bătrânii de prin
partea locului.

Nici din punct de vedere agricol, n'am rămas
prea încântaţi de locurile umblate prin Bulgaria.

FUNDATIA
REGELUI
CAROL I

Orhanîa

Pe toată întinderea de 700 klm., pe care am străbătut-o cu regimentul, am constatat un pământ neroditor, stâncos, lipsit de păduri. În general, oameni săraci. Pe ici pe colo câte unul mai cu stare, — făcută în România. Dar și aceștia, atât de ignoranți sunt, în cât trăesc cași cei săraci de tot. Bulgarul lasă impresia că nu știe ce să facă cu bani. Locuințele lor sunt durate din piatră, — bolovan peste bolovan, fără o legătură trainică între ei. Acoperișul e tot de piatră, — tablete. Din pricina aceasta cutremurul de acum un an a pricinuit atâtea stricăciuni.

Un singur lucru bun am văzut în Bulgaria: șoselele, atât cele naționale cât și județene, sunt plantate, pe ambele laturi cu pomi roditori: meri, peri, pruni, cireși, nuci, etc. Era o plăcere să vezi crângile încărcate cu fructe coapte cum se întindeau întocmai ca în poveste spre drumeții însetați și istoviți de ostenelele drumului. Și mai ales mi-a plăcut să constat respectul ce se arată acestor plantații: aproape nici o creangă nu era atinsă.

În seara de 24 Iulie, am fost invitat de ofițerul de serviciu al reg. 3 Olt, ca a doua zi dimineață să slujesc în biserica bulgărească din Lozone, un parastas pentru odihna sufletească a sublocotenentului Ștefan Hrubes și a celor șaisprezece soldați, morți de holeră. Nu mai decât m'am dus acolo unde era regimentul cantonat

și am dat toate explicațiile necesare pentru slujba de-a douazi. Și, fiindcă era zi de lucru când preotul bulgar nu slujește, l'am rugat de cu seară să vie dimineață cu cheia, spre a face împreună slujbă mare. M'a ascultat. A doua zi la 7 dimineața l'am găsit acolo. Slujba a fost din cele mai pompoase. Răspunsurile le-a dat corul soldaților reg. 3 Olt. Au fost de față la această slujbă mare făcută în două limbi, aproape întregul regiment colonelul Sava Dimitriu și toți ofițerii lui, și colonel Cristea comandantul brigăzii de infanterie. Muzica regimentului a intonat imnul funebru și «veșnica pomenire» în clipa când, împreună cu fratele decedatului, am ridicat tava cu colivă. Doctorul Hrubes nu știa cum să-mi mai mulțumească pentru slujba frumoasă făcută spre odihna fratelui său.

După săvârșirea serviciului divin, d-l colonel Dimitriu a ținut o insuflețitoare cuvântare, iar d-l Zăgănescu a arătat viața și meritele ostășești ale defunctului ofițer. Toți soldații aveau lacrimi în ochi de durerea camarazilor pierduți pe pământ străin; plâneau și bulgăroaicele cu copiii lor aducându-și aminte că și frații și bărbații lor au pierit pe pământ străin, pentru apărarea patriei. Acest parastas a înduioșat cu atât mai mult și inimile bulgărești, cu cât la el s'a asociat și familia preotului bulgar Ivan, aducând o colivă

pentru fiul acestuia, Niculae, ofițer în rezervă, mort în lupta de la Ceatalgea și fost procuror la Rusciuk.

A fost un moment pe care n'am să-l uit nici odată. În fața morții majestoase vrășmașii par'că își dedeau mâna și'n aceeași înălțare către Dumnezeu, urile se topiau, iar între inimi întindea punte mila creștinească pentru cei pe care rășboiul îi văduvesc și-i sângerează. Am avut impresia că în acest moment, printre clipele ce se vrășmășiau și 'ntunecau în răsboinica lor îngheșuire lumina adevărului dumnezeesc a străbătut o șuviță din razele eternității de iubire și adevăr.

La această slujbă a fost așteptat și d-l general Tănăsescu. D-sa însă nu a putut lua parte.

La ora 1 d. a. s'a dat o masă la popota ofițerilor. Tocmai pe când ne pregătiam să gustăm din mâncări, sosi, de la Orhania, și d-l general Tănăsescu, cu automobilul. D-sa a luat parte cu noi la masa de la popotă. Cu acest prilej d-l comandant al regimentului a ordonat în fața noastră, să se dea preotului bulgar 100 de lei pentru ca acesta să facă slujbă timp de un an de zile pentru odihna sufletelor ostașilor români căzuți acolo. În urmă am aflat că acest ordin nu s'a executat. În loc de 100 lei s'a dat numai 20 lei primarului din localitate pentru a se cumpăra lumânări. Duminecă 28 Iulie am săvârșit iar sf. leturghie în biserica din Lozone cu aceeași pompă

REGIELE
CAROL I
FUNDA

Un cort de holerici.

ca și de rândul trecut și de față fiind foarte mulți credincioși. Răspunsurile au fost date tot de corul regimentului în care s'au distins cântăreții Mija, Ganea, Grigore și alții. Faima slujbelor noastre se răspândise pretutindeni, de-aceia numeroși bulgari și bulgăroaice umpleau biserica ori de câte ori se afla că vom sluji noi. Aceste servicii divine și rugăciunile duioase pe cari le făceam să răsune sub bolta sfințită a bisericii bulgărești au ajutat mult ca să se domolească firea sălbatecă a popoului, care întâmpina vrășmășește pacea, pe care noi i-o aduceam. La sfârșitul serviciului divin m'am dus cu părintele Ivan la plutonul de pionieri ca să slujim un parastas pe locul unde se ridicase o cruce în amintirea soldatului Bachia Niculae care murise pentru patrie. La această solemnitate au fost de față toți soldații în cor cu ofițerii lor, și pentru ca locul unde se ridicase sf. cruce, în câmp deschis, la 4 k.m. departe de sat, era proprietatea părintelui Ivan am rugat pe acesta să o ia în păstrare, ca nimeni să n'o strice. Apoi am purces cu toții la locul plutonului unde d-l căpitan Dumitrescu, un om foarte religios și distins, a dat o masă pentru pomenirea răposatului. Marți 30 Iulie am săvârșit un Tedeum pentru a mulțumi lui D-zeu, că s'a îndurat să coboare duhul păcii între luptători. Această rugăciune s'a făcut în câmp deschis la orele 10^{1/2}, dimineata. Au asistat d-l colonel Bărsescu cu toți ofițerii și

regimentul său într'un careu ; d-l colonel Gorsky comandantul reg. 9 de artilerie cu ofițeri reprezentanți din toate unitățile, ambulanța divizionară cu doctorii și agenții sanitari și batalionul de pionieri, — în sfârșit toată oastea care era bivouacată prin împrejurimile noastre. După terminarea slujbei am ținut următoarea cuvântare :

„D-lor comandanți.

„D-lor ofițeri.

„D-lor doctori

„Și iubiți ostași,

„Pace vouă, pacea mea dau vouă, pacea mea las vouă“.

«Aceste cuvinte sfinte ale d-lui nostru Isus Christos, noi români de veacuri le avem săpate adânc în inima noastră. În toate împrejurările și în toate timpurile noi am căutat să ne călăuzim după voința Domnului atât în viața noastră familială cât și în relațiunile cu popoarele ce ne impresoară. Noi totdeauna am crezut că scopul creatorului a fost ca omenirea să trăiască în pace și liniște spre a putea să înfăptuiască idealul ce i-a fost dat să-l atingă, de oarece am fost pururea pătrunși că numai pacea poate să ne ducă la civilizație și fericire și că numai sub imperiul păcii, națiunile pot să îndeplinească scopul creatorului : o turmă și un păstor.

«Fraților, viața noastră nu ne aparține; ea este a lui D-zeu, care ne-a dat-o. De aceea țelul suprem al vieții noastre trebuie să fie împlinirea voinței lui; iar voința lui este să trăim în iubire cu alții, după cum și noi vrem ca ceilalți să se poarte cu iubire față de noi. Urmând această cale luptele și ura dispar din lume și în locul lor răsar: pacea și iubirea. Alt bine în viață nu e decât să trăești potrivit voinței lui D-zeu. Și binele acesta e mare, e mai mare decât toate celelalte bunuri. În fața lui D-zeu suntem datori să ne încordăm toate puterile ca să tragem carul la care suntem inhămați, căci însuși d-l nostru Isus Cristos a zis: *luați jugul meu căci sarcina mea ușoară este.*»

«De altfel viața aceasta este: Să purtăm jugul după puterile noastre slabe și să nu cârtim dacă nu vom băga de seamă că mulțumită nouă carul se mișcă de oarece opera de săvârșit este uriașă iar puterile noastre neînsemnate.

«Nepăsarea, cruzimea și răutatea oamenilor măhnesc și îndurează inima Domnului. Nu e nimic mai cumplit, mai infricoșător ca cearta, războaiele, într'un cuvânt ca ne iubirea dintre oameni, cari uită că s'au unit în această viață numai pentru o clipă.

«Pentru mine personal, rostul suprem al vieții este să slujesc pe Dumnezeu, mântuind pe oameni de păcate și tămăduindu-i de suferințe. Viața, al

O baterie în poziție de tragere la Nicopoli.

cărei țel nu este să ajute la propagarea operei creatorului, n'are nici un înțeles. Greșesc grozav acei ce cred că scopul vieții este să slujești oamenilor. Omul, luat ca individ aparte nu însemnează nimic. Apare, trăește cât-va timp, — mai mult sau mai puțin, — ș'apoi dispăre. El este tocmai ca roțițele unui mare angrenaj. Roțița în sine nu valorează nimic. Ea slujește însă întreg angrenajul. Numai el interesează, deci. Iar angrenajul acesta este viața. Este, dar adevărat că tot ce există în omenire nu e făcut numai pentru om, ci omul, împreună cu toate celelalte creațiuni din univers, au menirea să slujească scopul final al acestei uriașe mașini.

«Prin urmare, noi oamenii, cu toată îngâmfarea noastră deșartă de individualități independente, nu suntem decât uneltele unei voinți atotputernice, care nu este a noastră,—dar unelte cu atât mai tragice cu cât avem și facultatea să suferim de această neputincioasă situație.

«Dar această durere are și o răscumpărare plăcută: e conștiința că participăm la opera nemărginit de mare a propășirii universale.

«Mă veți întreba însă, poate, în ce constă această operă în raport cu omul? Un răspuns general e greu de dat; parțial însă se poate răspunde, când anume înlesnim și când împiedicăm realizarea acestei opere. Așa de pildă, legăturile de dragoste către toate ființele viețuitoare, — și

înainte de toate către om, — simțământul iubirii și trezirea lui în ceilalți oameni, — sunt condițiuni cari favorizează îndeplinirea scopului suprem; ura, ivită în noi și în ceilalți oameni, certurile iscate din pricina ei, — sunt condiții cari se împotrivesc la realizarea acestui scop.

«Prin urmare, scopul din urmă al vieții noastre este *Pacea și Iubirea*. De aceea, la nașterea Mântuitorului îngerii au cântat: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu prea pământ pace și între oameni bună învoire».

«Însuși Domnul Hristos, în timpul viețuirii sale pământești, ferici pe oamenii cari practicau această sublimă virtute,—pacea,—zicând: «Fericiți făcătorii de pace că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema». Noi, fraților, putem fi mândri că, următori cuvintelor din Sf. Scriptură, ca niște șoimi am sburât peste piscurile Balcanilor ca să impunem sălbaticelor rămășițe ale lui Cubrat, pacea blândă a lui Hristos. Așa dar noi suntem fericiții fii ai lui Dumnezeu iar în istorie vom avea numele de: Purtători de pace, civilizatori ai popoarelor balcanice, demni de strămoșii noștri, Romanii, civilizatorii lumii întregi.

«Trăiască înțeleptul și iubitorul de Dumnezeu Regele nostru, Carol II Trăiască întreaga noastră oștire! Amin!».

După mine a vorbit d-l colonel Gorschi, arătând, în cuvinte elocvente, importanța intrării

noastre în Bulgaria, evocând vitejia strămoșească și îndemnând trupele să fie urmași vrednici de acești strămoși.

Tot în ziua aceea după prânz, pe când mă întorceam dela reg. 3 Olt unde vizitasem pe fiul meu, am întâlnit pe drum pe părintele Ivan care, însoțit de cântărețul său, se ducea să înmormânteze pe un bulgar. Atunci, doritor să cunosc ceremonialul înmormântării la Bulgari, am trimis de mi s'au adus dela regiment vestmintele, cărțile și cântăreții mei, și m'am dus și eu cu preotul Ivan. Obiceiurile lor de înmormântare sunt la fel cu ale noastre.

Pe când treceam cu mortul spre biserică, am întâlnit în cale pe d-l colonel Cristea cu câți-va ofițeri. Când am ajuns în dreptul lor aceștia au poruncit soldaților «pentru onor armă!» iar gornistul a cântat ruga. La biserică i-am făcut o pogribanie frumoasă și i-am ținut o predică funebră, talmăcindu-mi cuvintele un bulgar care știa românește. Dela biserică am mers cu mortul prin sat, cântând, «Sfinte Dumnezeu!» până la cimitir, situat la o depărtare de doi kilometri, sub poalele muntelui. Cu acest prilej am băgat de seamă că în cimitirul bulgăresc sunt o mulțime de cruci fără nici o inscripție așa în cât nu înțelegi cum se mai poate desluși al cui e fiecare mormânt. Și așa este în toate cimitirile pe care le-am văzut. Apoi, mai toate sunt ori neîmpre-

Monumentul dela „Arab Conac” ridicat de ruși pentru eroii dela 1877.

multe de loc, ori înconjurate numai de un șanț; unele sunt deschise, în câmp liber.

După ce mortul se lasă în groapă, familia lui dă tuturor celor de față, începând cu preotul, să guste din colivă și să bea șliboviță din niște bidoane mititele din cari de-abia pică câte puțin. Fiecare, cum gustă din rachi și colivă, se retrage șoptind cu evlavie: «Bogdaproste». Apoi toți se duc la casa răposatului și se așează la masă ca să ospăteze întru... ertarea păcatelor celui mort și mântuirea lui înaintea lui Dumnezeu.

Într-una din zile, eșind dela biserică, unde oficiasem sf. leturghie, m'am dus, cu mai mulți ofițeri, de am vizitat școala și primăria. Spre aducere aminte, toți ofițerii și-au aplicat, în fundul chipului ștampila primăriei Lozone. La urmă i-am imitat și eu, aplicând-o în fundul potcapului.

Se apropia timpul să ne întoarcem în țară. Ne părea tuturilor bine. Dar simțiam și o vagă părere de rău, fiindcă nu avusesem prilejul să vedem pasul dela Arab-Conac, despre care se povesteau o mulțime de lucruri frumoase, și care se afla la o distanță de 18 kilometri. Ne interesa cu atât mai mult acest punct cu cât făcuserăm multe marșuri spre a-l ocupa. În sfârșit, în ziua de 31 Iulie, Miercuri, cu bucurie aflarăm că, în urma stăruințelor d-lui colonel Bârsescu, d-l general Franza a învoit pe toți ofițerii aflați la Lozone să viziteze în corpore Arab-Conac.

Excursia aceasta n'am s'o uit nici o dată. Bucuria ne-a făcut să ne svârcolim fără să putem dormi liniștit toată noaptea din ajun. Am deschis ochii într'o dimineată splendidă. Soarele se înălța biruitor prin cețile dimineței, strecurându-și parcă razele printr'o plasă fină de diamante. Toți eram călări, îmbrăcați în mare ținută și înarmați. Străbăturăm orașul Orhania și înaintarăm prin munți până ce, trecând podul de fier întins peste apa ce curge de la defileul Arab-Conac, înaintea ochilor noștri se desfășură o priveliște în adevăr fermecătoare: de jur împrejur munți uriași, cu coastele repezite și prăpăcioase, cu crestele golașe, — ca niște uriași benedictini, — despăduriți ori acoperiți cu pădure foarte rară, lipsiți cu desăvârșire de brădet. O panoramă măreață dar înfricoșătoare. Prin pustietatea aceasta sinistră, din când în când câte un păstor apărea și dispărea cu turmele pentru ca viața lui strecurată singuratic prin acele sălbăticiimi să dea și mai precis impresia acelei majestoase grozăvii.

Șoseaua era bună, deși așternută cu piatră mare. La jumătatea drumului străjuia vila unui ministru bulgar. În ea se adăpostiau acum ofițerii reg. 5 de vânători. Iar soldații acestui regiment și ai regimentului 2 Vâlcea mărgineau ambele laturi ale drumului, până la defileu. Ce amintire înălțătoare! Să găsești atât de departe, pe pământ străin, frumuseți despre cari acei streini vorbeau cu mândrie

străjuite de soldați români. Corturile acestor ostași albiau pe coastele sure ale acestor munți ca niște imense ciuperci...

Incet-încet, pe nesimțite urcăm până la monumentul ridicat de Ruși întru pomenirea celor 15 mii de ostași ai lor morți acolo la anul 1877 în timpul formidabilului atac dat pentru cucerirea aceluia important punct strategic. Acolo descălcărăm cu toții, cercetarăm cu de-amănuntul monumentul și ne însemnarăm fie care numele pe unde găsirăm câte un locșor liber. D. căpitan Opran copiè inscripția de la monument. O parte din literile de aur erau distruse. Monumentul era strejuit de vânătorii noștri cari făcuseră împrejur puternice întărituri de apărare.

De la monument în zarea depărtată se deschidea o panoramă admirabilă : un bazin larg, adânc mărginit de munți, presărat ici colo, la distanțe mari de sate cu case acoperite cu țiglă, iar în fund de tot deslușindu-se abia cu binoclu, Sofia.

După ce ne săturarăm ochii privind aceste frumuseți, pornirăm cu toții spre piscul Arab-Conac, care se ridică spre stânga. Cu mare anevoință ajunserăm la jumătatea drumului, unde se afla a treia redută. Acolo ne-am oprit ca să ne odihnim și să ne astâmpărăm foamea.

După masă, înarmat cu două sticle în care fusese vin, eu m'am dus să aduc apă de la un izvor ce se spunea că țâșnește dintr'o stâncă, în

Biserica din Orhania.

apropiere. Am ajuns la isvor. Am umplut sticlele cu apă rece. Când să mă întorc însă, mi s'a părut drumul înapoi prea departe, mai departe de cât până în vârful muntelui. Și-atunci, fiind-că doriam foarte mult să ating piscul către care pornisem, am renunțat să mai duc d-lui colonel apa proaspătă pe care o aștepta. Și m'am îndreptat spre vârf, pe clina prăpăstioasă a muntelui, printr'o pădurice, pe unde mi se părea calea mai prielnică. Și am mers așa cât va timp mai mult dibuind și fără să văd mai departe. De abia după ce am ajuns în mijlocul pădurei, străbătând jumătate calea ce mi se păru la început atât de scurtă, am început să-mi dau seama de greșeala pe care o făceam și de primejdia în care mă aflam. În jurul meu pustiu înfiorător, — și nici o armă de apărare. Nici un sgomot, afară de șueratul viperilor ce se strecurau prin iarba deasă. Puteam ori când să fiu atacat de vre-o fiară ori de vreunul din acei temuți comitagii cari cutreeră munții și pădurile Bulgariei și Macedoniei. Gândul acesta mi-a strecurat un fior de moarte în suflet. Atunci m'am oprit o clipă. M'am uitat în sus, am privit în jos. Până în vale era o prăpastie grozavă, până sus mi se părea că mai e puțin. Vai, ce înșelătoare este iluzia optică, ce te face mereu să crezi, când urci un munte sau străbați o câmpie imensă, că țelul către care năzuești este aproape de tine.

Și cu cât te apropii de el, cu atât el se depărtează de tine.

Ce era să fac? Să mă cobor? Curajul ce mă părăsise mă povățuia să cobor. O dorință de a ajunge sus, însă îmi adună par'că puterile și mă îndemna să merg mai departe. Ca și când aș fi vrut să întreb pustiul ce mă speria, am dat de două-trei ori un chiot puternic, nădăjduind să primesc un răspuns, de unde va, cât de departe, care să m'asigure că nu sunt singur. Nu mi-a răspuns însă de cât ecoul, ce răsuna înspăimântător, după pauze mari ce mă făceau să bănuiesc că și ecoul lipsește din acele pustietăți...

Mi-am făcut o cruce și am plecat mai departe în sus. Și, fiind-că suiam cu multă anevoință am rupt o cracă și mi-am făcut din ea un baston gros, în care mă sprijiniam. Obosisem atât de tare, în cât cele două sticle cu apă mi se păreau de o greutate foarte mare. Și-mi era atât de sete dar nu puteam să gust nici o picătură de apă, de teamă să nu mă lovească vre-o congestie. Ce chin îngrozitor! Respirația mi se opria mereu, la fie care zece pași trebuia să mă opresc, hainele preotești îmi împiedica pasul... Și era o căldură tropicală.

După trei ceasuri de mari chinuri, după ce am infruntat atâtea temeri și atâtea greutăți, am ajuns în sfârșit sus, sus de tot, în vârful muntelui... Și atunci am înțeles că nici o greutate nu este prea

mare atunci când o privești din punctul atins al năzuinții pentru care ai înfruntat-o. Cum am ajuns sus, am căzut frânt de oboseală. După ce m'am odihnit puțin, mi-am potolit setea cumplită ce-mi ardea pieptul și apoi mi-am afundat lacom privirile în zarea fermecătoare... Ce grandioasă frumusețe! Priveliștea în fața căreia mă aflam era de o strălucire și o măreție fără seamăn. În fața aceluia spectacol, se petrecea în mine un fenomen ciudat... Par'că sufletul se desbrăca de haina lui obișnuită, ființa mi se ușura, devenia imponderabilă ca materia din care ne este sufletul plămădit, ca însuși gândurile noastre cele bune... Patimile josnice ca : ura, răutatea, pizma, gelozia etc., îmi păreau tot așa de departe ca și nour ce alunecau în fundul prăpăstiei, sub picioarele mele. Sufletul mi se părea tot așa de vast ca și cerul nemărginit ce se deschidea privirilor mele mulțumite, amintirile lucrurile pământesteji pătrundeau tot mai anevoios în inima mea exaltată ca dangătul de clopot de la o biserică foarte departată în auzul unui călător rătăcit.

Peste muntele pe care stam trecea din când în când umbra unui nour, ca resfrângerea mantiei unui uriaș ceresc ce-ar străbate văzduhul. Și mi-duc aminte că senzația aceea neobișnuită și solemnă îmi umplu inima de bucurie și teamă în același timp.

În fața acelei negrăite frumuseți, în minte îmi

Vederea la Iablanita și Munți.

răsăriseră toate întâmplările răsboinice cari au înroșit de sânge și au încununat de biruință creștină locurile acestea la 1877. Parcă din adâncurile acelea misterioase apărea de odată, ca evocat de o baghetă magică nevăzută, viteazul Mehmed-Ali-Pașa care cu Turcii săi, a apărat acest pas aruncând obuze omorătoare în bieții muscali ai generalului Curgo... O iarnă nemaipomenită, cu zăpezi uriașe și un ger nesuferit... grămezi de cadavre pe coastele munților... albul nesfârșit al zăpezii pătat de sânge... Uite pe ruși luptând cu trei inamici de odată : cu turcii de sus cari aruncă moartea în rândurile lor, cu prăpastia imposibil urcat din pricina nămeților grămădiți de viscol și cu gerul de 25 de grade sub zero... Generalul Curgo strigă mereu martirilor ce merg la o moarte sigură : «Inainte ! Inainte !» Și ei înaintază secerăți de focurile turcești. Și cu astfel de sacrificii, imposibilul a fost învins și cetatea curăcerită în zilele de 18 și 19 Decembrie 1877.

Aceste evenimente le comemorează mărețul monument ridicat în vale, la marginea șoselei.

Când ne gândim azi la greutățile multe și de tot felul pe cari le-a avut de biruit generalul Curgo, aproape nu putem înțelege cum de a fost cu putință victoria rusească. Prin zăpezi și viscole pe cari omul normal nu le poate străbate, Curgo trimise o coloană tare de 5 batalioane cu 6 tunuri și o brigadă de Cazaci sub comanda gene-

ralului Veliaminov, prin cărarea Murgașului, spre sud-vest de întărirea dela Arab-Conac, unde se afla Mehmed-Ali cu 60 batalioane, 12 baterii, 12 escadroane de cavalerie regulată și 600 Cerkezi și mai trimise o coloană principală, tare de 31 batalioane, cu 16 escadroane și 44 tunuri, sub comanda generalului Cataley, prin cărarea Cuiacului. Generalul Dandevile avea să înainteze spre Petricevo iar în fața întăririlor rămânea generalul Krudner cu 26 batalioane și 42 tunuri.

Prin viscol și gerul acela extra-ordinar, înaintarea de abia se făcea, pas cu pas; cavaleria nu putea fi întrebuințată de oarece o amenințau prăpăstiile ascunse de zăpadă; carele cu hrană și munițiuni nu puteau să pornească decât după ce se bătătoriau poteci. Și-atunci atelagiul trebuia dublat și mai era nevoie și de oameni cari să puie umărul. De multe ori vitele nu erau de nici un ajutor. Ș'atunci trebuia să se înjuge oamenii sau să ducă soldații în spinare munițiunile și merindele. Tunurile trebuiau demontate și trase târâș cu frânghiile. Numai de frig au murit dintre Ruși în timpul acelei groaznice expediții 120 de ofițeri superiori și 900 inferiori. O sută de oameni s'au găsit înghețați cu desăvârșire.

Aceste triste și înspăimântătoare evenimente îmi sbuciumase capul ca un val furios. Deși au trecut 36 de ani de-atunci, timpul nu a fost în stare să șteargă urmele acelu crâncen război. Ră-

măștile de grâmezii de oaze și spărturi de obuze acoperă și azi muntele iar șanțurile redutelor sunt încă destul de adânci. De-așemenea, stăruiesc încă cele șapte redute înfipte din vârful muntelui până la monument. Ele se întind pe o distanță de 7 kilometri pe creasta muntelui Arab-Conac.

Soarele scăpăta. Atunci fiindcă eram grăbit să ajung pe ceilalți camarazi, am luat, ca amintire, două bucăți de spărturi de obuze și am cules un buchet din cele mai drăgălașe și mirositoare flori, răsărute din pământul frământat cu sângele luptătorilor viteji. Și fiindcă știam că victoria de atunci n'ar fi fost cu puțință fără puternicul sprijin al armatei române, care a determinat capitularea viteazului Osman-Pașa, am întocmit acel buchet cu gândul de a-l depune la picioarele M. S. Regelui Carol, învingătorul dela Plevna, Grița, Smârdan și Vidin.

Pe când coboram, m'am întâlnit cu elevul Spiru care urca și dânsul ca să viziteze locurile văzute de mine. După ce i-am răcorit setea cu apa ce-o aveam în sticle, mi-am urmat drumul în tovarășia lui. Mai jos am găsit pe elevul Stoica, culcat, — căci renunțase să-și urmeze calea până sus.

Coborârea a durat trei ore și jumătate. La locul unde m'am despărțit de tovarășii mei de drum n'am mai găsit pe nimeni. Ce se întâmplase în lipsa mea? Tovarășii se întoarseră înapoi; iar noi am rămas singuri și pe jos în acel pustiu. Dar

Vederea râului Vidin în fața Plevnei și câțiva prizonieri bulgari.

pe drum, d-l colonel observând lipsa mea, a oprit pe toți ofițerii lângă un isvoraș la umbra unor arbori și, aducându-și aminte de modul cum eu am plecat și temându-se de vre-o nenorocire, trimise îndată mai mulți soldați călări ca să mă caute. Întâlnindu-mă pe drum cu acești soldați, ne-am dus împreună acolo unde ne aștepta d-l colonel.

Mare ne-a fost bucuria tuturilor când ne-am găsit iar la un loc cu toții. Întrebările curgeau din toate părțile: Unde am fost? Ce-am văzut?

După două ore de călătorie voioasă, am ajuns iar la marginea orașului Orhanja, unde ne-am întâlnit cu d-l general Frunză, căruia i-am povestit impresiile frumoase cu care ne-am întors și i-am mulțumit că ne-a dat prilejul să gustăm senzații atât de plăcute. Tot deodată, d-sa ne vesti că în curând ne vom înapoia în țară.

La 1 August, după terminarea slujbei divine, am botezat cu apă sfințită pe toți asistenții din biserică, în aceea zi fiind prăznuirea sfintei Cruci. Cu acest prilej am constatat că la Bulgari nu se obișnuiește, în acea zi, să se boteze de către preot casele și sătenii. Auzind că ne pregătim de plecare, părintele Ivan a venit la bivuacul nostru să-și ia ziua bună dela d-l colonel și dela toți d-nii ofițeri.

Vineri 2 August, toți ofițerii și soldații regi-

mentului au fost inoculați cu virus contra holerei, pentru a doua oară.

Sâmbătă 3 August am primit ordin să pornim spre țara românească.

Iar în dimineața zilei de 4 August, Duminică, toți eram gata de plecare. De bucuria plecării, soldații își strânseseră corturile dela trei noaptea și dădură foc paielor ce le slujise de așternut. Din această pricină, din când în când se auziau pocniturile cartușelor pierdute. Sgomotele acestea precum și fumul și flăcările siliau să se scoale și pe cei cari încă dormiau,—erau câți-va și de aceștia. Cei mai mulți însă n'au dormit toată noaptea. Lângă mine era un rezervist bătrân care, de bucurie că are să-și vadă copiii, toată noaptea a veghiat, fredonând un cântec duios ce-ți rupea inima.

În sfârșit, sosi și ceasul mult așteptat. Pe când soarele se ridica de-asupra crestelor celor mai înalte ale Balcanilor și în sunetul voios al muzicilor și al trompetelor, exaltați de o bucurie nemărginită, plecăm din Bulgaria, după ce i-am impus pacea dorită de întreaga Europă! Pacea! O, ce dulce nume! Zeiță care împrăștie fericirea pe unde trece și pe care poetul o invoacă astfel:

*Când visurile fi-vor intrupate,
Iar nedreptăți de veacuri—răzbunate;
Noi cei dintâi din lumea pământeană*

*Cu flori te-om aştepta,
Cu doine vom chema cereasca mană:
O, zee! Vie'mpărăția ta,
Să ne păzești a neamului icoană.*

(P. Cerna)

Dar până la pacea supremă care va însemna înfăptuirea idealului nostru național, noi tresăriam acum de bucuriile păcii pe care am putut-o sta-tornici între frați de-ai noștri creștini cari, într'o clipă de uitare de sine, și-au pătat cu sânge creștinesc spade trasă pentru izgonirea păgânului. Ne simțiam mulțumiți și mândri de opera noastră Mândri fiindcă eram solii unei națiuni ce slujia civilizația; mulțumiți fiindcă ne îndepliniam cu bărbăție o datorie de creștini. Fiul lui Dumnezeu a adus pacea pe pământ. Cu drept cuvânt ne puteam socoti și noi fiii lui Dumnezeu acum, căci pe făcătorii de pace Dumnezeu îi numește fiii săi.

Pe când plecam din satul Lozone, unde stătusem trei săptămâni, în urma noastră răsuna, din ce în ce mai depărtat și mai stins clopotul bisericii din sat. Era ca o rugăciune de aramă ce ne binecuvânta? Sau era semnalul ce chema pe credincioși să mulțumească lui Dumnezeu că, în sfârșit, au scăpat de noi. Inima omului are multe cotituri și mișcările sufletului adesea sunt greu de înțeles.

Vederea podului și a orașului Nicopoli.

Pe șoseaua ce duce spre Plevna era o înghesuială de nedescris. Trupe și trăsură încărcate cu merinde și munițiuni treceau în câte patru rânduri, pe drumul larg, încăpător, aducându-mi aminte cu tristețe de îngustimea sgârcită a drumurilor noastre.

După ce lăsăm la dreapta Pravăț, localitate unde la 1877 au avut loc lupte crâncene între Turci și Ruși, pe la ora 9 intrăm într'un defileu de munți prăpăstioși. E unul din cele mai sălbatice drumuri ce le cunosc. El se îngustează din ce în ce până când o prăpastie, așezată pe-acurmezișul, îl taie cu desăvârșire. Dacă peste această prăpastie n'ar fi fost așternut un podeț de lemn, mergerea mai departe ar fi fost cu neputință. Cu toate acestea, podețul făcea foarte nevoioasă înaintarea de oarece era prea slab pentru trecerea artileriei. Din pricina asta, a trebuit să se deshamă caii iar tunurile să fie trase, de oameni, bucată cu bucată și cu mare băgare de seamă.

Această manevră a oprit pe loc trupele patru ore, pe o arșiță chinuitoare, producând o aglomerație de nesuferit. Soarele dogoria ca un cupotor. Ofițerii și soldații erau foarte enervați. De pe înălțimea de unde priviam eu, aveam o priveliște iucântătoare. Pe marginea unui râuleț ce isbucnia din munții aceia prăpăstioși, mii de soldați de infanterie, culcați pe ranițe, înghemuiți

unii în alții, cu armele în mâini, nemișcați, păreau grămezi de cadavre ce'nfiorau privirile. Mulți din cei cari aveau aparate au fotografiat acea vedere atât de impresionantă.

Pe la amiază scăpăm de acea chinuitoare aglomerație. Ajungem în vârful muntelui și de-a-colo scoborâm în vale pe drumuri largi, bune, înzestrate cu poduri de piatră.

La orele 6 seara ajungem în satul Gheranovitz, la marginea căruia am bivuiat, în lanurile de grâu ce mărginau șoseaua. După ce trag tunurile la linie, soldații deshamă caii, îi curăța, le dau să mănânce. Cu coasele și secerile prevăzute la carele de baterii, ei se apucă voinicește să seceră grâu și ovăz ca să-și sature tavarășii de muncă. Am rămas foarte mulțumit constatând cât de mult își iubesc soldații caii. Se ceartă între ei, se bat, fac adevărate jertfe întrecându-se care mai de care pentru a îngriji caii încredințați lor.

Spre apus de bivuiatul nostru, la câteva sute de metri se întindea o pădure. M'am îndreptat spre ea, atras de umbrele ei răcoroase și de concertul paserilor. M'am plimbat câtva timp printre arbori și m'am întors cu plămâni și sufletul îmbălsămat de miresmele sălbatice și de armonia cântecului din ramuri.

A doua zi, 5 August, după ce au luat ceaiul de dimineață, până să se așeze regimentul în

coloană de marș pe șosea, am plecat înainte singur, pe jos. Cum mergeam așa, agale, de-odată mă găsii în fața unei livezi de pruni. Ramurile încărcate cu brumării frumoase și coapte se plecau în fața mea cu o cucernică îmbelșugare, plină de ispite. La început m'am împotrivit tentației cu tărie. Din ce în ce am slăbit însă până ce m'am pomenit cu buzunarele antereului pline cu fructe oprite... de doctori. Dar prunele din buzunar voiau să-și urmeze calea mai departe. Căci vorba aia : nici toate ale popii, dar nici toate ale doctorului. Și lăsându-mă în grija Domnului, m'am hotărât în cele din urmă să fac prunelor cinstea de a le afla gustul.

Înainte de-a ajunge la Blescovița, la apus de care ne-am stabilit seara bivouacul, am trecut pe la Iablanița, sat mare și însemnat prin luptele dintre Ruși și Turci. Lângă noi a bivouacat și regimentul 9 de artilerie cu care formam o brigadă. De aici am eșit înaintea regimentului 3 Olt, ca să mă înalnesc cu fiul meu. M'am bucurat mult văzându-l sănătos și l'am sfătuit ca pe drum să-și potolească setea cu câte o înghițitură de coniac din sticla ce-i dasem din Orhania la plecarea noastră din Lozone. A bivouacat și acest regiment pe dealul din fața noastră, spre sud.

Măști 6 August am plecat de dimineață. După porunca d-lui general Tănăsescu trebuia să defileze toate trupele pe dinaintea sa, pornind apoi

Vederea orașului Nicopoli, monumentului și a Dunării

în marș mai departe. Ordinul nu s'a putut execută însă de oarece un pod slab, peste care trebuia să trecem, s'a sfărâmat sub greutatea artileriei. S'a produs atunci o învălmășeală de nedescris.

Pe la prânz urcam o cărare pe-o coastă de munte de unde se zăreau niște redute vechi ale Turcilor, un monument ridicat de Ruși întru amintirea consângenilor lor căzuți acolo la 1877 și alături alt monument ridicat de vânătorii noștri spre a sta pururea mărturie posterității că pe acolo au trecut purtătorii păcii dela 1913. Cel puțin așa grăia inscripția de pe el.

Urmând această cărare, coborâram la Lucovița orașel bulgăresc așezat într'o poziție încântătoare și alcătuit din case bune. Am străbătut orașul în marș forțat de oarece fiecare casă purta steag roșu, ca semn că holera se încuibase pretutindeni acolo. Am plecat din lablanița îngroziți, purtând în minte fantoma înfricoșătoare a acelei nenorociri. La fiecare pas am văzut scene ce ne rupeau inima. Pe o fereastră deschisă am văzut cum un muribund strângea spasmodic în mână o lumânare aprinsă; într'o curte am zărit pe o bătrână părăsită de toți, cum se svârcolia în chinurile morții. Țipetele ei desperate mi s'au întipărit în timpan ca pe-o placă de gramofon.

Și multă vreme după ce am plecat de-acolo mi-a uruit în urechi ecoul lor sinistru.

De-aici încolo linia munților prăpăstioși începu să se piardă într'un șir de coline minunate. La 3 d. a. ajungem la Teliș, unde bivuacăm pe un platou întins și foarte frumos așezat de-asupra râului Ischer. De pe acest platou se vedea cum se deșira un rând nesfârșit de sate și cum șerpuirea sclipitoare a Ischerului tăia linia ferată în drumul ei spre Sofia, pierzându-se în munți. A fost una din cele mai încântătoare priveliști pe cari le-am putut admira în drumul prin Bulgaria.

Pe când treceam peste linia ferată, am lăsat regimentul să înainteze pe platou iar eu am rămas să asist la sosirea unui tren ce venia din Sofia, și care transporta soldați și ofițeri demobilizați din armata bulgară.

Personalul, vagoanele și mașinile erau românești, linia ferată era păzită de armată românească dela Dunăre până la Balcani. Stăpânirea românească în părțile acestea stăruia încă. Trenul era tras de două mașini ce găfâiau cumplit sub greutatea șirului lung de vagoane ticsite de soldați bulgari. Și dela ferestre și de pe acoperișul vagoanelor acești scăpați din cuprinsurile morții aclamau oastea românească, mulțumită căreia ei s'au putut reîntoarce în brațele nevestelor și părinților lor, după o lipsă de un an de zile.

Semnălele de sosire ale mașinelor răscoliră întreg satul. De pretutindeni alergară părinți, neveste, copii să-și vadă și să-și sărute pe scumpi

reîntorși. S'au petrecut cu acel prilej scene ce mi-au smuls lacrimi dureroase.

Ici un tată, cu patru copii în brațe, și-i săruta cu foc, îmbrățișându-și nevasta; soția, plângând de bucurie, îl pipăia pe obraji, pe păr, pe brațe să se asigure că e el, îl săruta, pe când dânsul plângea de bucurie, covârșit de atâta iubire regăsită; dincolo, o mamă, înlănțuită de gâtul fiului ei, îl săruta cu ochii înecați în lacrimi, fără să poată scoate un cuvânt. Într'o parte un grup de frați, părinți, rude cari plângeau pe cel reîntors ca pe un mort; în altă parte un rănit care-și târa cu greutate piciorul zdrobit, fu ridicat pe sus de rude și copii cari-i sărutau cu înflăcărare rana, mâinile, picioarele, plângând și țipând de bucurie. Era un amestec tragic, sinistru de bucurie și durere, de țipete și exclamații voioase, de plâns și cuvinte vesele.

Dar jalea părinților cari-și pierduseră copiii, a femeilor cari nu-și regăseau bărbații, a copiilor cari căutau zadarnic pe părinții lor!? Era sfârșietor. Veniau, se uitau, căutau, holbau ochii în fața bucuriei celor fericiți, întrebau și când li se răspundea că cel căutat, a căzut în cutare ori cutare loc, în ochi le strălucea de-odată o lacrimă dureroasă, și isbucneau în plâns, când liniștit, când desperat. Și plecau spre casă, umplând drumul cu jalea lor nemărginită. Niciodată nu m'am simțit atât de covârșit de durerea altora.

Un grup de prizonieri bulgari

Am plecat în urma regimentului, cu ochii înecați de lacrimi.

În ziua de 7 August ne-am odihnit. Pe la 10 dimineața a cantonat și regimentul 9 artilerie aproape de noi. După prânz, la orele 3, am plecat călare să văd pe fiul meu, pe care-l credeam aproape. Pe drum întâlnii însă pe curierul regimentului nostru care aducea ordinul să plecăm mai departe imediat și care mă vestește în același timp că regimentul 3 Olt se afla la o depărtare de 25 km. Într-o jumătate de ceas totul era gata de plecare. La 8 seara plecăm întâi regimentul 9 și după el și noi.

Se întunecase de-abinelea. Pânza de întuneric era spartă numai ici și colo de limbile uriașe de foc. Erau grămezile noastre de fân pe care soldații, părăsindu-le le dedeau foc, ca să nu cadă în mâinile Bulgarilor.

Când am eșit din Teliș, — sat mare, înzestrat cu multe clădiri frumoase, — luna apăruse pe cer. Era o lună plină, par'că mai luminoasă și mai albă ca ori când. La lumina ei deslușirăm, la dreapta și la stânga șoselei două monumente ridicate de Ruși în memoria celor căzuți acolo în războiul de la 1877. Împreună cu mai mulți ofițeri, m'am dus să citim inscripțiile de pe ele. M'am închinat cu evlavie în fața lor și le-am sărutat cu dragoste piatra, pentru că acolo s'au luptat și bravii noștri roșiori cari au prins un

convoi de 600 de care cu proviziuni și munițiuni pe cari Turcii le duceau viteazului Osman-Pașa, la Plevna.

Toată noaptea n'am putut dormi sub impresia evenimentelor petrecute odinioară pe locurile acestea atât de liniștite, stăpânite azi cași atunci, poate, de raza rece a lunei. Dar nu se poate să fi fost luna de-atunci tot atât de strălucitoare. În fața aceluia masacru îngrozitor acest minunat ochi al Dumnezeirei trebuie să se fi întunecat și el de groază. Acum era blând și revărsa un potop de raze binefăcătoare. Fără să vreau mi-am adus aminte de versurile atât de sugestive, dedicate lunii :

*Lună, tu stăpâna mării, pe a lumii boltă luneci
Și pustiului dând farmec, suferințele întuneci...*

Și în lumina aceasta bogată, albă, imaculată, soldații noștri, risipiți pe câmpie, prin miriști, porumbiști, livezi de fân, islazuri, unii cu cirezile regimentului, alții culcați să se odihnească, păreau niște pete de întuneric. N'am să uit nici odată spectacolul acela admirabil. De câte ori voi vedea o lună atât de albă, atât de luminoasă, înălțată mai sus ca de obicei, ori unde voi fi, îmi voi aduce aminte de ceasurile acelea încântătoare petrecute, în noaptea de Miercuri 7 spre Joi 8 August, pe drumul Telișului și mi voi inchipui că mă aflu pe acel drum. Și acum, impresia de

atunci mă stăpânește atât de puternic, încât aş vrea să scriu de nenumărate ori: *Luna de la Teliș, Luna de la Teliș*. Și ori cui am prilejul să-i povestesc câte ceva din cele văzute în timpul expediției din Bulgaria nu mă pot opri de a spune:

— Nu pot uita luna de la Teliș!

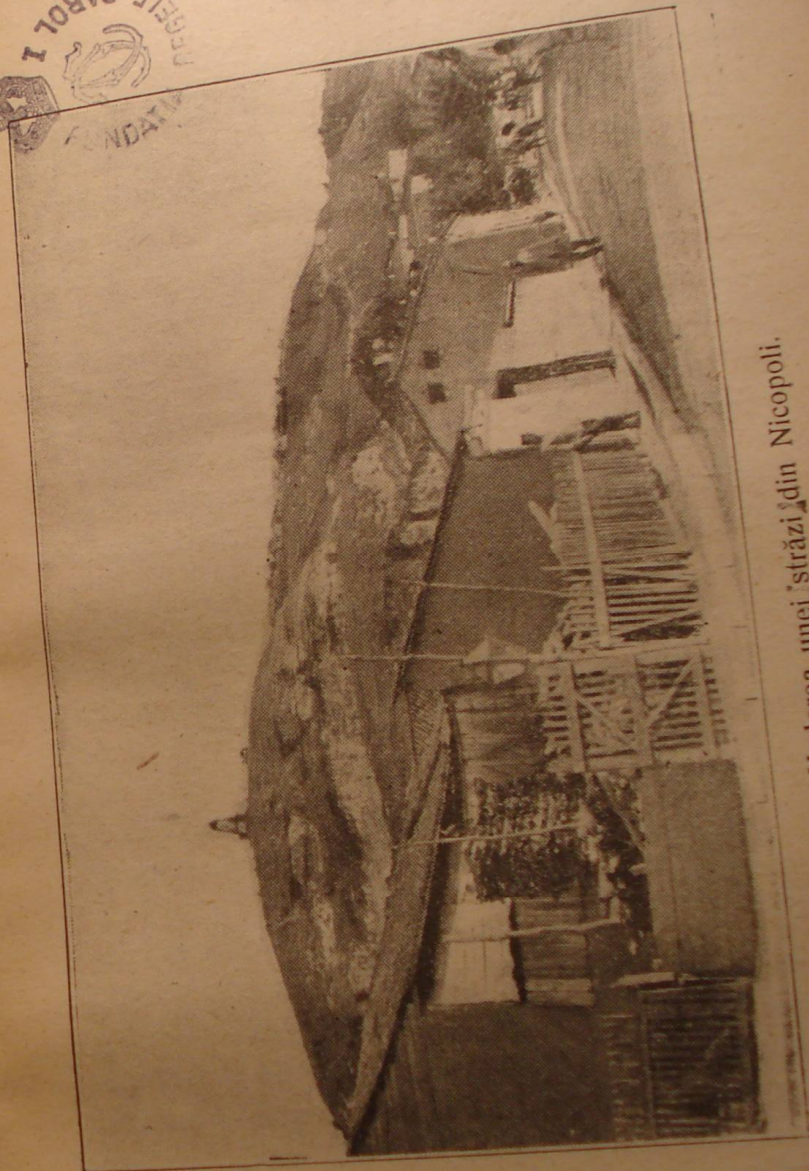
La ora 1 noaptea, d-l colonel Bârsescu inspectă regimentul.

Spre zorii zilei văzurăm deslușindu-se, prin ceața dimineții, malurile Vidului. Aerul răsună de accentele puternice, biruitoare, pline de veselie ale muzicilor regimentelor de infanterie cari sosiau din partea aceia. Ne-am întâlnit cu ele în fața Plevnii. Imi lipsesc cuvintele ca să descriu impresia puternică ce mi-au lăsat acele muzici ce răsunau biruitor românește, pe un pământ străin, la ora când întunericul se îngână cu lumina. Era ceva Dumnezeesc!

La 7 dimineața ajungem în fața Opanezului. Lăsăm la dreapta Plevna și cantonăm pe un deluț, într'o redută românească dela Gorni-Etropol. Acolo trupele au primit ordin ca după ce își vor astâmpăra foamea, să se odihnească până seara.

La 12, după ce am luat masa, am cerut voe d-lui Colonel să vizitez Plevna și Grivița. Obținând invoirea cerută, am plecat călare, urmat de un soldat. Trecând prin Plevna, m'am suit la

REGI
CAROL I
FUNDATIA

Vederea unei străzi din Nicopoli.

Grivița, situată la 7 klm. de cetatea lui Osman-Pașa. Cum am ajuns acolo, m'am dus de-adreptul la bisericuța ridicată de țară pentru odihna sufletelor eroilor căzuți acolo la 1877. Am găsit la Grivița, sus pe muchia dealului, o mulțime de trupe venite cu ofițerii lor spre a vizita acele scumpe locuri pline de amintiri eroice pentru noi Români.

Am vizitat biserica cu de-amănuntul. Apoi m'am coborât în subsol, unde se află expuse, în galantare anume făcute, oasele eroilor morți aici. O candelă le luminează continuu veșnicia gloriei.

Am făcut o mică rugăciune pentru odihna lor sufletească.

Și am plecat. Am plecat indignat la gândul că azi Bulgarii, pentru a căror independență noi ne-am jertfit cea dintâi armată bine organizată și floarea fiilor noștri, acești Bulgari, uitând totul nu mai ascultă decât de indemnul instinctelor lor sălbătice redeșteptate, și ne urăsc, cum nici pe dușmanii noștri firești Dumnezeu ne poruncește că nu trebuie să-i urim.

Și nu m'a liniștit decât gândul că ura nu e rodnică și că ea niciodată n'a fost stimulent de fapte mari și de succese desăvârșite.

A doua zi am ținut să officiez în acest sfânt locaș sfânta Leturghie și un parastas pentru odihna sufletelor vitejilor români căzuți acolo la 1877. Nu mi s'a dat Invoice însă de către d-l ge-

neral Frunză, de oarece a doua zi trebuia să fim în marș, spre țară.

Când am eșit din capelă, unde candelile pâliu blând înăuntru și unde domnia o pace și o liniște de mormânt, am rămas dus pe gânduri, nici răsuflarea nu mi se auzia, mă gândiam la cele ce s'au petrecut acum 36 de ani prin aceste locuri; de jur împrejurul capelei se găseau aici și colo câte o cruce de mormânt; totul părea confundat în acea blândă liniște a inserării, și numai santinela care păzia la poarta capelei mai turbura pacea locului cu pașii săi cadentați.

Soarele se lăsa încet, încet la marginea orizontului întinzând o pânză de aur peste tot coprinsul și vărsând o căldură înăbușitoare. Am căutat să cercetez și să văd în parte fiecare loc, unde s'au dat aceste lupte cumplite cu Turcii.

Poate că nici una, din câte localități am cointat cu Regimentul prin Bulgaria, și cari sunt atât de scumpe nouă tuturor românilor prin gloria luptelor dela 1877, nu mi-a înălțat sufletul mai spre culmile idealului Românesc ca Grivița. O! da Grivița!...

Nu credeam să-mi fie hărăzit și mie să văd acea teribilă redută, care a făcut să țâșnească sânge cald din piepturile atâtor oșteni români.

Plecând cu ordonanța mea dela Capelă, cu o înfrigurare nebună am cuprins dintr'o ochire totul.

Și mă întrebam: unde sunt redutele 1 și 2?

unde a murit Mărăcineanul? unde sunt mormintele soldaților noștri? Atâtea întrebări, câte altele la cari nimeni nu-mi putea răspunde.

De jur împrejurul meu erau numai dealuri și văi, iar de-vale printre pomi se vedea casele albe ale satului Grivița așezate între două dealuri. Nu se vedea pe tot cuprinsul urmă de reductă ori metereze care să-ți arate că aci, altădată s'au dat lupte groaznice.

Dacă nu aș fi văzut, ici și colo, peste dealuri și văi, monumente și ridicături de pământ cari să arata ca aci odihneau cei cari au murit pentru patrie, n'aș fi crezut că mă aflu la Grivița. Atât ștersese timpul însemnătatea faptelor petrecute aci.

După ce cercetai toate împrejurimile m'am oprit multă vreme pe ruinele redutei No. 2, privind cu groază valea plângerii ce se desfășura în fața mea spre Nord. Pe clîna acestei văi pe care odinioară s'au rostogolit atâtea cadavre, aluneca acum și gândul meu spre acele timpuri depărtate când s'au dat aci lupte înfricoșate. Și s'guduit de-o durere adâncă din ochi mi-au curs și roale de lacrimi. Mărăcineanul! Și Șonțul Nume dulci și scumpe ale unor martiri viteji! Neștearsă fie-vă memoria în vecii vecilor în inimile Românilor. Eu, de 23 de ani de când sunt preot în toate zilele cu drag am pomenit numele vostru sfânt, făcând rugăciuni la Altarul Domnului pen-

D-1 Mișu Mihail la Nicopol.

tru fericirea voastră veșnică și a tutulor eroilor căzuți aci pentru Neatârarea Patriei.

Soarele se coborâse după dealuri, și eu nu mă înduram să plec, să părăsesc aceste locuri sfinte pentru noi Români, adevărat *Ierusalim românesc*.

Ordonanța îmi striga mereu însă că trebuie să plecăm de oarece înserează de tot. Și ea avea dreptate. De aceea, cu multă părere de rău m'am hotărât să plec în cele din urmă, după ce cu o privire plină de lacrimi mi-am luat rămas bun dela aceste locuri albite de oasele eroilor noștri. Am sărutat apoi de nenumărate ori pământul acesta dospit cu sânge româneac, — și am pornit, în jos, printre vii, spre Plevna, urmat de soldatul ce mă însoțise.

Umbrele inserării se strânseseră tot mai multe. O abureală nedeslușită prinse să învăluească totul. Pe fața din ce în ce mai albastră a cerului stelele începură să clipească una câte una, ca împunsături dumnezeiești pe un uriaș baldachin. În depărtare gorniștii trupelor bivuate în părțile acelea sunau *Stingerea*. Și când stelele clipeau din ce în ce mai luminoase în sunetele jalnice ale trompetelor, aveam impresia că ele sunt făclii ce din înălțimi neînchipuite ard la căpătâiele scumpilor noștri adormiți. Par'că era un parastas uriaș în care *Stingerea* obișnuită a trompeților părea că clamează stingerea luptătorilor dela 77.

Eșind din Plevna, am trecut Vidul prin apă și

m'am îndreptat spre regimentul 3 Olt, unde am găsit pe fiul meu foarte obosit. Ca să-i mai ușurez drumul ce-avea de făcut, am cerut voe d-lui căpitan Bengliu să-i iau ranița și să nu i-o înapoez decât la întoarcerea noastră în Slatina. D-sa s'a grăbit să încuviințeze cererea mea.

Când am ajuns la bivuac, a început să plouă torențial. Căderile de apă multă se luau la întrecere cu bubuitul tunetelor și străfulgerările luminoase ale fulgerilor. Toată noaptea n'am putut să închid ochii din pricina aceasta.

Cum s'a crăpat de ziuă, s'au început pregătirile de plecare. De cu noapte, prinseră a se scurge pe șosea nenumărate regimente de infanterie, cu trenurile lor regimentare și cu coloanele de munițiuni. Și toată această uriașă mișcare de trupe se făcea în sunetele muzicilor și ale trompeților. Din această pricină, îngrămădirea ajunsese atât de mare, în cât nu se poate descrie cu vorbe. Fără să vreau, mi-am adus aminte de *Scrisoarea III* a lui Eminescu, unde Baiazid spune :

*Când văzui a lor mulțime câtă frunză, câtă iarbă
Cu o ură ne'mpăcată mi-am șoptit atunci în
[barbă...*

Cu toate acestea, nu era nimic de făcut de oarece trebuia să mergem toți pe acelaș drum. Totuș, d-l comandant Lt.-Colonel Ion Bârsescu, care e un militar cumpănit și stăpân pe sine, în-

sărcină pe vrednicul și destoinicul căpitan Ion Voinescu să formeze și să conducă în coloană întregul regiment. Deși această însărcinare era foarte grea, de oarece toate drumurile și potecile erau ticsite de tot soiul de trupe și de care cu munițiuni și provizii, totuși căpitanul Voinescu a condus regimentul așa de bine și de abil în cât și-a atras laudele tuturor. Onoare lui!

De altfel, în timpul expediției din Bulgaria m'am convins că în genere, viața unui regiment în marș este foarte complicată și anevoioasă de orânduit. Un regiment se alcătuește din 1028 de oameni. Numai grija ca toți acești oameni să aibă la timp și îndestulătoră mâncare e de ajuns de apăsătoare. Dar afară de asta, timpul de odihnă scurt, somnul sbuciumat, plecările pe neașteptate și la tot felul de ore pe care nici comandantul de multe ori nu le cunoștea mai dinainte, — toate acestea și multe altele produceau frământări adânci.

Ș'apoi, câte alte greutăți: mâncarea ce trebuia pregătită în puterea nopții; pâinea ce se distribuia oamenilor la lumina focurilor; ceaiurile ce se ferbiau înainte de a se zori de ziuă; încolnarea ce trebuia făcută la minutul și la secunda hotărâtă căci altfel se încurca tot marșul trupelor. De-abia porniți la un drum, se ridică grija popasului viitor. Și atunci toate greutățile odată învinse se iviau din nou.

Divizionul I din reg. 14 artilerie în bivouac la Nicopol.

Dar să lăsăm acestea, și să urmăim cu povestirea faptelor în ordinea lor cronologică.

După ce soarele s'a ridicat măreț de-asupra înălțimilor dela Opanez, vestind o zi foarte călduroasă, pornim, din reduta românească dela Gorni Etropol — unde am avut fericirea să ne odihnim o noapte întreagă pe scumpele morminte ale părinților noștri — și ne amestecăm în valurile de lume ce se rostogoliau spre Dunăre.

După ce mergem astfel patru kilometri, cotim la stâng pe un drum lăturalnic, peste câmpii și dealuri, prin holdele bulgarilor. În capul coloanei mergea d-l general Prunză, fără călăuză, sprinten, asvârlindu-se pe cal ca un tânăr de 20 ani, conducându-ne numai după hartă, și dovedind astfel că este unul din cei mai de seamă militari ai noștri. În urma sa venia regimentul 9 artilerie și apoi al nostru. Când soarele fu la zenit, ajunserăm și noi în satul Tristenic, a cărui margine am atins-o în drumul spre Mirța, — drum plin de zig-zaguri.

Terenui ce am parcurs până la Tristenic în întindere de vre-o 8 kilom. se înalță pe o pantă dulce; câmpia ce se desfășoară spre răsărit de sat este ondulată din pricina nenumăratelor șențulețe înțelenite de vreme, cari slujiseră vitejilor noștri la 1877, ca adăpost pentru a lua marea redută turcească ce se vede în marginea satului Tristenic, pe care regret că nu am avut timpul

necesar să o văd mai de aproape. În tot timpul zilei, căldura a fost înăbușitoare, iar setea m-a chinuit cumplit. După o călătorie de 9 ore prin holdele bulgarilor, urcând și coborând dealuri și văi, la ora 3 d. a., coborâram pe șoseaua Plevna-Samoviț unde se află satul românesc Mirța. Pe acolo am întâlnit mai multe locuri semănate cu lubenițe și pepeni, cu care ne-am potolit setea. La marginea satului se vedea o arie, unde se treera cu o mașină, las Regimentul să coboare și mă reped să văd cum se treeră în Bulgaria: un vaporeș de 4 cai putere, batoza de treerat în forma unei pâlnii, ambele sistem vechiu. După cum mi s'a spus, se treera cu aceste vehicule 60 Duble de grâu pe zi; 2 femei cărau paiele la șiră pe o gratie enorm de mare și grea, câte o mână de pae pe gogeametea gratie. Asemenea ignoranță uriașă nu mi s'a mai întâmplat să văz.

Apropiindu-ne de Goliuț din depărtare apele Dunărei prinseră a sticli. A fost o însuflețire de nedescris, toată lumea era veselă și striga ura. Seara întindem parcu în dreapta râului Vid și în fața satului Goliuț.

A doua zi 10 August, Sâmbătă, am plecat de la Goliuț. Am trecut prin Găureni, un sat românesc, urcând un deal foarte mare, cu mari greutateți pentru Artilerie. Seara am rămas la Museliemsevo, bivacuând în stânga șoselli ce vine dela Plevna-Nicopoli, și a râului Osmu, foarte a

dânc și lin în care pe seară un cal dela trăsuri-
rile cu bagaj, ducându-se să bea apă, s'a înecat.
Noaptea a căzut o ploaie abundentă care ne-a
udat până la piele, de oarece sărăcăcioasele noastre
corturi, nu erau bune decât de umbră.

În ziua de 11 August am stat în repaos, fiind
zi de sărbătoare (Duminecă). Am vrut să mă fo-
loșesc de odihna acordată ca să officiez sf. Le-
turgie în biserica satului. Dar, din cauza ploii
și a noroiului mult ce se făcuse, mi-a fost im-
posibil să-mi îndeplinesc această dorință.

Ce zi tristă! N'am să uit nici odată cum în
aerul acela întunecat și umed ce scurgeau spre
Nicopoli convoiuri întregi de Turci cari emigrau
din Bulgaria, cu tot avutul lor înghemuit în câte
o căruță trasă de doi cai sau măgari, după cum
erau mai bogați ori mai săraci. Căruța era plină
cu tot felul de boarfe, multe casnice și de bucă-
tărie, iar peste acest calabalac sta, în față turcul,
iar la spatele lui copii, câte 10—20! Cadănele,
7—8 de fiecare turc, cu fețele acoperite și îm-
brăcate în șalvari largi, mergeau sfioase, în urma
fiecărei căruțe, printre trupele noastre.

În ziua de 12 August, Luni, pornim de dimi-
neață spre Nicopole, înaintând cu multă greutate
prin băltoaca de noroi. La ora 2 d. a. intrăm în
Nicopoli și trecem Dunărea pe un frumos pod de
vase de comerț făcut de armata noastră numai
în 7 ore. Ce progres de tehnică dacă te gân-

Trecerea prin defileul de lângă Osicevița, 4 August 1914

dești că la 1877 podul a fost făcut de abia în 9 zile! Divizionul I din Regimentul nostru a fost lăsat la Nicopoli sub comanda Maiorului Popescu pentru apărarea podului până se va scurge toată armata noastră din Bulgaria.

În Nicopoli am întâlnit pe iubitul meu amic doctorul D. Protopopescu pe care nu-l văzusem dela Banița. Această revedere mi-a făcut o mare bucurie. La trecerea noastră prin T.-Măgurele am luat o sticlă cu coniac și am dat-o fiului meu Octavian Brumușescu din Reg. 3 Olt pe care l'am întâlnit la eșirea noastră din oraș. Seara bivuarăm d'asupra satului Udor pe miriști.

În ziua de 13 August, Marți, plecăm pe o șosea care străbate coastele dealului evitând satele din vale fiind că erau contaminate de holeră. La ora 12 am poposit deasupra satului Bârsești în câmpie unde s'au adăpat caii, iar noi am prânzit la umbra unor pomi din marginea șoselei. Insufletirea era de nedescris, când ne-am văzut iar în țară, toți sănătoși; femeile și fetele îmbrăcate ca în zi de sărbătoare, ne eșiră înainte cu vase cu apă rece și flori, sărbătorind cu bucurie întoarcerea noastră. Atât frumoasele și curatele lor haine cât și gingășia corpurilor uimiseră pe ofițerii noștri cari timp de 2 luni nu văzuseră decât bulgăroaice urâte și sălbatice, cu fața pământie și hainele soioase.

Unul din ofițeri, entuziasmat de impresia aceasta neașteptată, mi-a spus:

— Zău, Părinte, nici cucoana mea nu are tulpă albă ca fetițele astea!

În adevăr toate româncuțele acelea eșite întru întâmpinarea noastră erau foarte drăguțe, cu haine curate și frumoase pe ele.

O nevestică tânără și drăguță, întrebă cu multă sfiială pe d-l colonel dacă bărbatul ei a murit de holeră, după cum a auzit că s'a svonit. D-l colonel i-a răspuns că trăește și că este sănătos tare și mare, dar că a rămas cu divizionul I la Nicopoli pentru apărarea podului și că în curând va sosi și el. De bucurie mare, ea ne-a adus de mai multe ori apă rece. D-l colonel a vrut să-i dea 5 lei, dar ea a refuzat zicând că apa nu se vinde cu bani la călători. Acest nobil sentiment infiltrat în toate sufletele românești a făcut că se găsesc peste tot locul pe pământul românesc o mulțime de puțuri cu apă rece pentru călătorul însetat: nu ca în Bulgaria unde nu găsim 2 fântâni într'un sat.

După un repaos de 2 ore, am plecat pe șosea înainte. Seara am rămas la Dăneasa, pe câmpia de la sud a satului. La ora 9 a sosit d-l prefect cu automobilul de la Slatina, ca să ne vestească că toate satele dinaintea noastră sunt contaminate de holeră. Din această cauză a doua zi am trecut în trap mare.

În zorii zilei de 14 August Miercuri, plecăm la Dăneasa trecând prin satele : Drăgănești, Comani, Bălănești, Coteanu, în trap mare și oprim de prânz, ca să se adape caii și să prânzim și noi, la sud în apropierea satului Brebenii sârbi. După acest popas plecăm iar, și în două ore ajungem în câmpia despre răsărit de gara Slatina unde am stat 5 zile în carantină.

E cu neputință să descriu înfrigurarea, nerăbdarea, emoția ce ne-a stăpânit pe toți în timpul acestei carantine. Minutele ni se păreau ceasuri, ceasurile zile, zilele luni. Zi și noapte trenurile uruiiau, șueratul strident al mașinilor vestind plecarea unui nou transport de soldați. Și nu se mai sfârșiau transporturile de trupe. Era un sgomot infernal la plecarea fiecărui tren. Soldații chiotiau, gorniștii dădeau semnale ce umpleau văzduhul de bucuria sguduitoare a atâtor ostași ce-și revedeau pământul patriei, după atâta vreme petrecută pe pământ străin.

În timpul acestei carantine, s'au curățat și dezinfectat toate căzărmiile, precum și întreaga trupă.

La 19 August isprăvindu-se zilele de carantină, mai înainte de a se încazarma soldații, la orele 9.15, în mijlocul întregului regiment, așezat în careu, de față fiind toți ofițerii, în frunte cu d-l colonel, am oficiat sfințirea apei și un parastas pentru odihna sufletelor celor căzuți în Bulgaria. În timpul serviciului s'au împărțit lumânări a-

In bivuac la Gerovica.

prinse ofițerilor și soldaților, iar când se cânta : «Veșnica pomenire» d-l comandant, împreună cu d-nii ofițeri, au ridicat tava cu colivă. În urmă, am botezat pe toți cei de față, — chiar pe Ovreei din regiment, pe fruntea căroră am apăsat mai tare busuiocul cu aghiasmă.

După terminarea serviciului divin, am ținut următoarea predică :

*Domnule comandant,
Domnilor ofițeri,
Iubiți ostași,*

Drumul victoriilor ostășești, al victoriilor naționale se înseamnă cu morminte, se înseamnă cu victime și jertfe omenești.

Pământul pe care-l calci înarmat războinic, cere jertfe și dela cel care-l calcă și dela cel care-l apară. Pământul cere bir. Iar pe acela pe care-l prinde, îl înghite cu o lăcomie neîndurată și-l păstrează până la capătul eternității, până când trâmbițele arhanghelilor vor vesti deșeptarea cea de pe urmă, deșeptarea cea într'o ființă fără sfârșit.

Așa este voința divină și nimeni n'o poate înlătura.

Voința Dumnezeiască a hotărât ca firul vieții a 5 vrednici feciori ai patriei : Ion Pac, Alexandru Pițigoi, Niculae Crăciun, Dumitru Chiriță și

Ion Parpalega, să se rupă pe pământul străin al Bulgariei !

Să ne plecăm acestei voinți.

Acești 5 viteji din Regimentul 14 Artilerie, au murit pentru țară, și de aceia noi astăzi facem rugăciuni lui Dumnezeu pentru ca ei să poată începe fericiți viața cealaltă pe care cei ce viețuesc aici, nu pot să o înțeleagă.

Să ne închinăm cu toții și să rugăm pe Dumnezeu, ca sufletele lor să se înalțe spre ceruri și să se așeze de a dreapta tatălui.

Căci ei au murit pe câmpul onoarei în lupta creștinească ce armata română a purces pentru pace, pentru dreptate, și pentru iubirea între neamuri.

Viața lor este o jertfă ce patria a dat cerului pentru gloria și înălțarea lor.

Onoare lor !

Fie ca aceste rugăciuni ce facem pentru ei să fie ca prinos de dragoste către frații noștri de arme. Să fie de mângâere celor dela căminele lor, cari în zadar vor mai aștepta să-i revadă și să-i mai strângă la pieptul lor.

Din ochii noștri curg lacrimi de buni camarazi, pentru ca țărâna ce-i apasă să le fie mai ușoară.

Amin !

După aceasta cu Domnul Colonel și toți ofițerii regimentului am ridicat tava cu colivă, cântând de 3 ori veșnica lor pomenire. Șiroae de laorămi brăzdau fețele tuturor.

După mine au vorbit domnul colonel despre scopul campaniei din Bulgaria, scoțând în evidență vitejia și puterea de rezistență a soldatului Român...

La orele 11 s'a terminat solemnitatea. Numai de cât regimentul a intrat în cazarmă iar eu împreună cu corpul ofițeresc ne-am dus la restaurantul lui Șapcă, care ne însoțise și pe câmpul de operație cu toate cele trebuincioase și care ne-a servit atât de bine, în cât toți îi vom păstra o recunoștință veșnică.

După masă ne-am despărțit ducând fie care din noi cele mai trainice amintiri despre campania din Bulgaria.

* * *

Și astfel s'a sfârșit glorioasa expediție din 1913. Inchid ochii acum și revăd totul prin ceața trecutului. Când s'a vestit mobilizarea, câtă însuflețire, ce avânt nebănuit de la cel din urmă țaran până la cei mai de sus conducători ai noștri, ce puternică conștiință națională unitară redeșteptată de o dată, ca prin minune, pentru a voi acelaș lucru, fără șovăială, fără teamă.

Tedeumul de pace, oficiat de preotul Brumușescu.

Mobilizarea făcută mai repede de cum s'ar fi așteptat ori cine, ingeniosul pod de peste Dunăre așternut de pionieri în câte va ore, rezistența uriașă a soldatului nostru, și acel fulgerător marș făcut în inima Bulgariei cu o repeziciune care aduce aminte marile campanii ale lui Napoleon și Hanibal, — toate acestea dovedesc că azi avem o armată vrednică de civilizația către care tindem, și că această armată se alcătuește din elemente, deși disparate din punct de vedere social și material, asimilate și strâns legate între ele prin idealul mare național ce le însuflețește pe toate de-opotrivă.

Aceasta este constatarea de căpetenie pe care o fac azi când prin minte las să se perindeze alene, în ritmul unei plăcute aduceri aminte, evenimentele anului 1913. Și această constatare trebuie să umple de bucurie și de încredere în viitorul neamului nostru pe orice bun român. Cu soldați ca aceia pe cari i-am văzut înfruntând cu atâta tărie toate rigorile campaniei din Bulgaria și cu ofițeri ca d-l general Frunză și d-l colonel Bărsescu, putem păși fără frică la lupta groasă, dar de neînălțurat, care trebuie să determine înlăptuirea idealului nostru național.

În Bulgaria n'au fost lupte. A fost însă ceva mai mult. A fost o disciplină grozavă, egală în toate momentele expediției, egală chiar în fața

înfricoșătorului dușman pe care gloanțele nu-l puteau nemeri dar care făcea zilnic victime multe în rândurile noastre: holera. Și această disciplină, — care a fost tot timpul călăuza curajului, răbdării și rezistenței energice a trupelor, — a dovedit nu numai că noi suntem un popor civilizat, dar chiar că armata noastră este un puternic instrument de civilizație. Și prin forța de stăpânire ce am afirmat totdeauna, am arătat lumii întregi că știm să călăuzim această îndoită putere după voința și interesele noastre bine înțelese. Iar când un popor ajunge să aibă o asemenea armată, el poate fi sigur de ființa lui în viitor.

Dar mai este un gând mare ce se desprinde din campania în Bulgaria, privită în perspectiva vremii, ce mereu sporește. Dacă între toți fiii acestei țări există o unitate strânsă și neștirbită în ceea ce privește tendințele naționale și avântul patriotic, dacă atunci când o nevoie națională cheamă toate forțele acestui popor la rezistență, ele apar atât de nedespărțite în putere și năzuinți, — o singură voință și un singur trup, — nu ar fi drept cași în vremuri normale o singură dreptate să vegheze pentru toți și o soartă de-opotrivă mai blândă să fie partea tuturilor? Dacă în vremuri ca acestea, când dreptul la viață al celor săraci se precupește cu sgârcenie, ideea de patrie este în stare să exalteze atât de mult

VERIFICAT
2007

116

sufletele și din forțe sociale ce aproape se vrăș-
mășesc să facă o singură forță, — ce putere gro-
zavă ar fi țara noastră în ziua când patria n'ar
fi numai o idee abstractă, ci o ființă reală, deo-
potrivă de darnică față de toți fiii ei !

Schitu Greci, 1913, Sept. 4.

VERIFICAT
1987

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ "CAROL I"
BUCUREȘTI